Bilans: dwie strony tej samej wartości

Aktywa = kapitał własny + zobowiązania

Aktywa trwałe	30 000 zł
Aktywa obrotowe	20 000 zł
Razem aktywa	**50 000 zł**

Kapitał własny	25 000 zł
Zobowiązania	25 000 zł
Razem pasywa	**50 000 zł**

Sprawdź: suma aktywów musi być równa sumie pasywów.

Rachunek zysków i strat: od sprzedaży do wyniku

Przychody netto ze sprzedaży — **120 000 zł**

↓

– Koszt własny sprzedaży — **70 000 zł**

↓

= Zysk brutto ze sprzedaży — **50 000 zł**

↓

– Koszty sprzedaży i zarządu — **30 000 zł**

↓

= Wynik z działalności operacyjnej — **20 000 zł**

Wynik finansowy i podatek uwzględnij w kolejnych krokach.

Przykład dydaktyczny — nie jest sprawozdaniem konkretnej jednostki.

Rachunek przepływów pieniężnych

Operacyjna

Wynik netto	10 000 zł
+ Amortyzacja	2 000 zł
– Wzrost należności	1 500 zł
+ Wzrost zobowiązań	500 zł

Przepływy operacyjne **11 000 zł**

Inwestycyjna:

zakup środka trwałego

−4 000 zł

Finansowa:

otrzymany kredyt

+3 000 zł

Zmiana stanu środków pieniężnych

+10 000 zł

Metoda pośrednia koryguje wynik o pozycje niepieniężne i zmiany kapitału obrotowego.

Próg rentowności

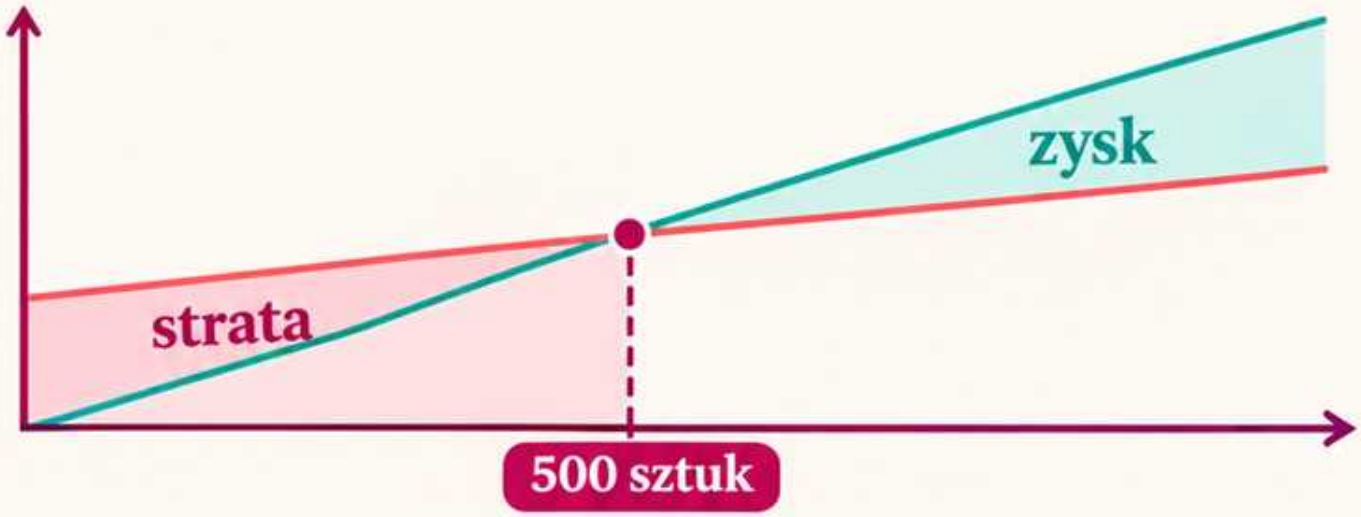

Cena jednostkowa	100 zł
Koszt zmienny na sztukę	60 zł
Marża pokrycia	40 zł
Koszty stałe	20 000 zł

$$\text{Próg ilościowy} = \frac{\text{Koszty stałe}}{\text{Marża pokrycia}}$$

Próg ilościowy = 20 000 ÷ 40 = **500 sztuk**

Próg wartościowy = 500 × 100 zł = **50 000 zł**

Poniżej progu: strata. Powyżej progu: zysk, przy pozostałych założeniach bez zmian.

Przykład dydaktyczny.

Zapasy: FIFO a średnia ważona

Zakup 1: 10 szt. × 10 zł = **100 zł**

Zakup 2: 10 szt. × 14 zł = **140 zł**

Razem: 20 sztuk, koszt 240 zł

Sprzedaż: 12 sztuk

FIFO

Najpierw wydajemy najstarszą partię.

10 szt. × 10 zł
10 szt. × 14 zł

Zapas przed sprzedażą (20 szt.)

→

10 szt. × 10 zł
2 szt. × 14 zł

Sprzedaż (12 szt.)

→

8 szt. × 14 zł

Zapas końcowy (8 szt.)

FIFO: koszt sprzedanych 128 zł • zapas końcowy 112 zł

Średnia ważona

Łączymy partie i stosujemy jeden uśredniony koszt.

10 szt. × 10 zł
10 szt. × 14 zł

Zapas przed sprzedażą (20 szt.)

→

Średni koszt: 12 zł/szt.

→

Sprzedaż: 12 szt. × 12 zł = 144 zł

Zapas końcowy: 8 szt. × 12 zł = 96 zł

Średnia ważona: 12 zł/szt. • koszt 144 zł • zapas końcowy 96 zł

Metodę stosuj zgodnie z przyjętymi zasadami rachunkowości; porównanie jest przykładem dydaktycznym.

Amortyzacja liniowa — przykład

Wartość początkowa
50 000 zł

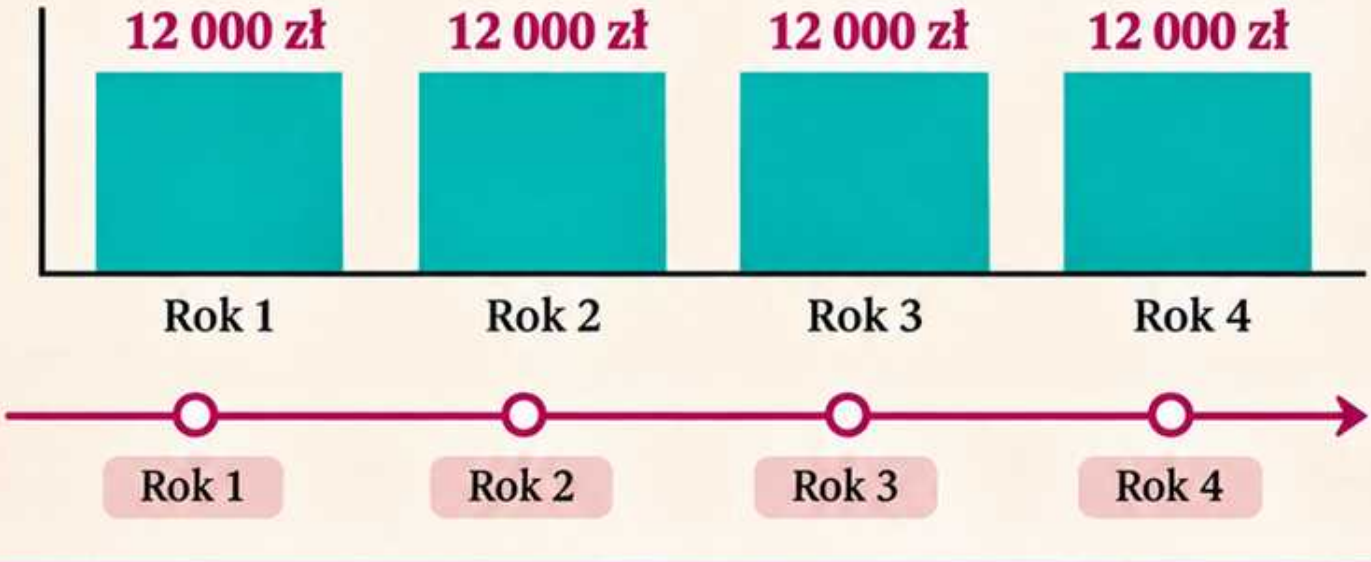
Wartość końcowa
2 000 zł

Okres użytkowania
4 lata

Podstawa amortyzacji
48 000 zł

Odpis roczny:
48 000 ÷ 4 = 12 000 zł

Odpis miesięczny:
12 000 ÷ 12 = 1 000 zł

Rozpoczęcie i zakończenie amortyzacji zależy od przyjętych zasad i właściwych przepisów.

Przykład dydaktyczny.

Rachunek kosztów pełnych i zmiennych

Koszt zmienny produkcji: 30 zł/szt.

Koszty stałe produkcji: 20 000 zł

Produkcja: 1 000 sztuk

Koszt stały na sztukę: 20 000 ÷ 1 000 = 20 zł

Pełny koszt produktu:

30 + 20 = 50 zł/szt.

Koszt zmienny produktu:

30 zł/szt.

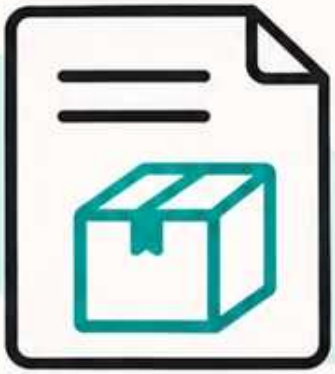
W rachunku zmiennym stałe koszty produkcji obciążają wynik okresu.

Przykład dydaktyczny przy założeniu normalnego wykorzystania zdolności.

VAT należny i naliczony — schemat

Sprzedaż: VAT należny 300 zł

Zakup: VAT naliczony 180 zł

Kwota do rozliczenia: 300 − 180 = 120 zł

Odliczenie VAT naliczonego zależy od spełnienia warunków ustawowych.

Przykład uproszczony; sprawdź właściwe przepisy i dokumenty.

Płynność bieżąca i szybka

Aktywa obrotowe	100 000 zł
Zapasy	20 000 zł
Zobowiązania krótkoterminowe	50 000 zł

Płynność bieżąca:

100 000 ÷ 50 000 =

2,0

Płynność szybka:

(100 000 – 20 000) ÷ 50 000 =

1,6

Wskaźniki porównuj z branżą, sezonowością i polityką jednostki.

Dane przykładowe.

ROE: rentowność kapitału własnego

Wynik netto za rok
12 000 zł

Średni kapitał własny
100 000 zł

ROE = 12 000 ÷ 100 000 = 12%

Wskaźnik pokazuje relację wyniku netto do średniego kapitału własnego.

Porównuj okresy i sprawdź, co wpłynęło na zmianę.

Przykład dydaktyczny.

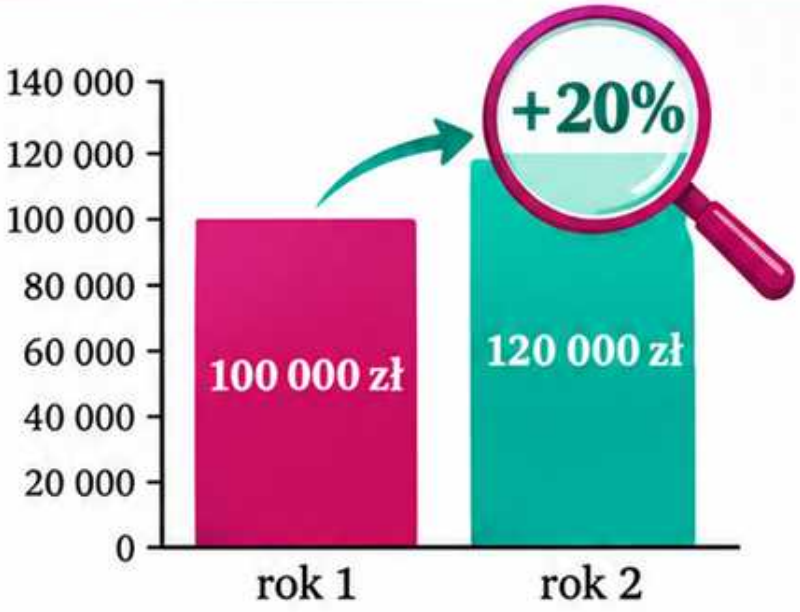
Analiza pozioma i pionowa

Analiza pozioma: porównuje tę samą pozycję w czasie.

Przychody: rok 1 — **100 000 zł**

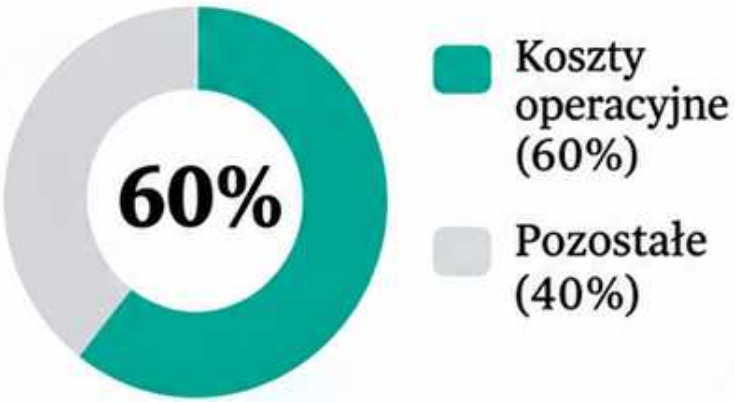
Przychody: rok 2 — **120 000 zł**

Zmiana: **+20 000 zł, czyli +20%**

Analiza pionowa: pokazuje udział pozycji w wybranej sumie.

Koszty operacyjne
72 000 zł ÷ przychody
120 000 zł = **60%**

Zawsze sprawdź porównywalność okresów i definicji.

Dane przykładowe.

Struktura finansowania

Wskaźnik zadłużenia aktywów:

75 000 ÷ 150 000 = **50%**

Relacja zobowiązań do kapitału własnego:

75 000 ÷ 75 000 = **1,0**

Sam wskaźnik nie przesądza o ryzyku — uwzględnij branżę, terminy spłat i przepływy.

Dane przykładowe.

Rachunek kosztów działań (ABC)

Przykład dydaktyczny.

Pula kosztów przezbrojeń
4 000 zł

Nośnik kosztów: liczba przezbrojeń

Stawka: 4 000 ÷ 8 = 500 zł za przezbrojenie

Produkt A:
2 z 8 przezbrojeń =
1 000 zł

Produkt B:
6 z 8 przezbrojeń =
3 000 zł

Dobierz nośnik, który najlepiej wyjaśnia zużycie zasobu.

Wynik księgowy a podstawa podatkowa

Wynik finansowy przed opodatkowaniem

50 000 zł

Przykładowa korekta: wydatek 2 000 zł nie spełnia warunków kosztu podatkowego

Uproszczona podstawa po korekcie

52 000 zł

Nie każdy koszt księgowy jest kosztem uzyskania przychodu.

Sprawdź właściwy przepis, dokument i okres rozliczenia.

Przykład dydaktyczny — nie stosuj bez analizy stanu faktycznego.

Lista płac: od brutto do netto

Wynagrodzenie brutto

– Składki finansowane przez pracownika

– Składka zdrowotna

– Zaliczka na PIT

= Wynagrodzenie netto

Składki finansowane przez pracodawcę

Składki pracodawcy zwiększają koszt zatrudnienia; nie pomniejszają wypłaty netto pracownika.

Kwoty zależą od rodzaju umowy i aktualnych przepisów.

Dowody badania: źródło ma znaczenie

Wyciąg bankowy → saldo środków pieniężnych

Potwierdzenie od kontrahenta → saldo należności

Protokół inwentaryzacji → istnienie zapasów

Faktura i dokument wysyłki → sprzedaż i jej ujęcie

Dowody z niezależnych źródeł i w udokumentowanej formie są zwykle bardziej wiarygodne.

Oceń też spójność, kompletność i przydatność dowodu.

Rodzaje opinii biegłego rewidenta

Brak istotnych zniekształceń i wystarczające dowody	Istotne, lecz nie rozległe zniekształcenie	Istotne i rozległe zniekształcenie	Brak wystarczających dowodów, możliwe skutki istotne i rozległe
opinia niezmodyfikowana	opinia z zastrzeżeniem	opinia negatywna	odmowa wyrażenia opinii

Wniosek zależy od faktów i zawodowego osądu.

Istotność w badaniu

Istotność zależy od osądu i potrzeb użytkowników sprawozdania.

Rozważ kwotę

Sprawdź charakter pozycji

Oceń okoliczności i ujawnienia

Mała kwota może być istotna ze względu na swój charakter.

Ustal próg dla planowania, a potem oceń zniekształcenia indywidualnie i łącznie.

Nie istnieje jeden próg właściwy dla każdej jednostki.

Decyzja: produkować czy kupić?

Plan: 1 000 sztuk

Własna produkcja (warsztat wewnętrzny)

Koszt zmienny produkcji:
40 zł/szt.

Koszty stałe możliwe do uniknięcia: 5 000 zł

Zakup (oferta dostawcy)

Oferta dostawcy:
48 zł/szt. × 1 000 = 48 000 zł

Kalkulator kosztu istotnego (własna produkcja)

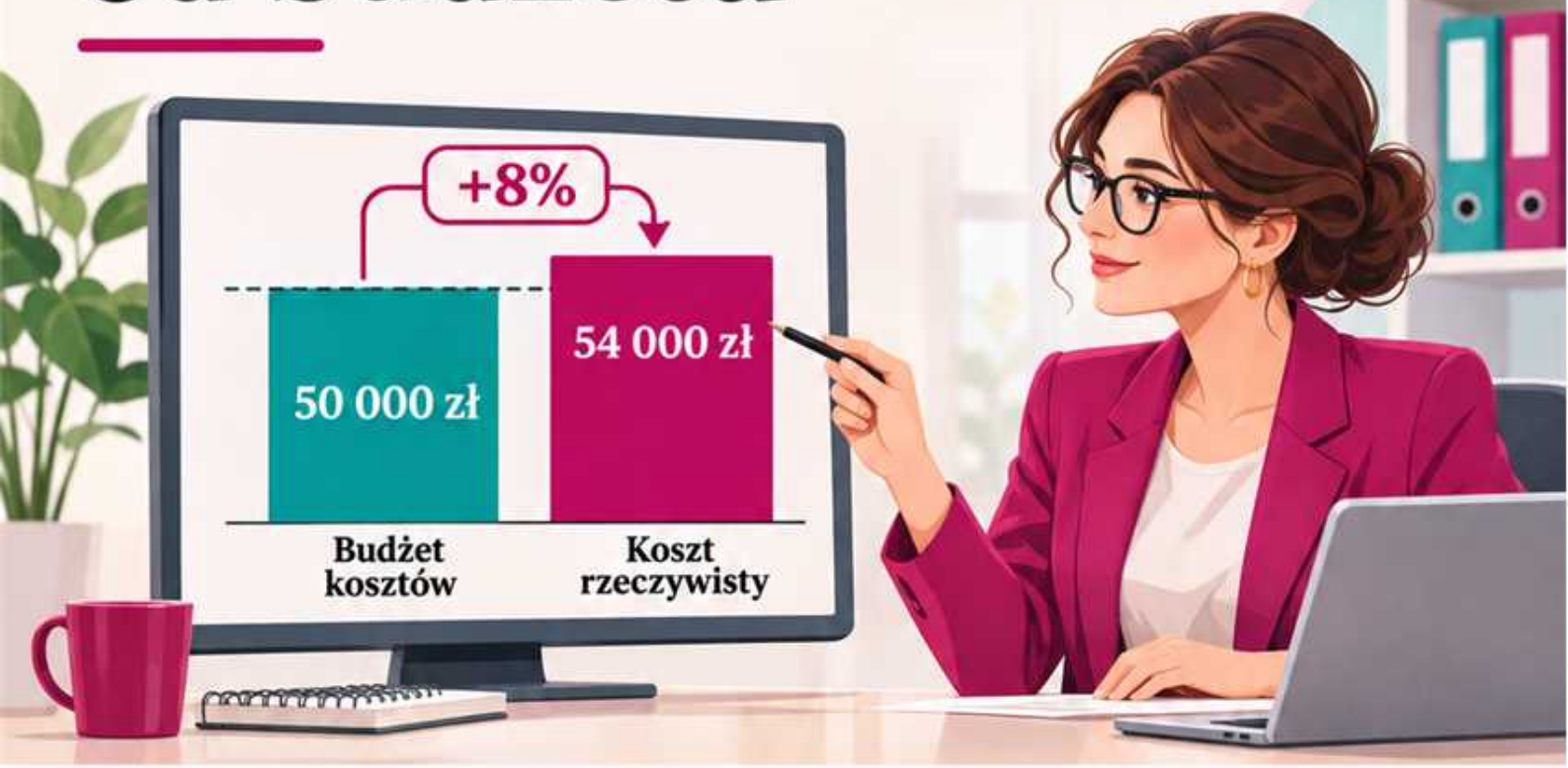
Koszt istotny własnej produkcji:
40 000 + 5 000 = **45 000 zł**

Różnica: 3 000 zł na korzyść produkcji własnej

Przed decyzją uwzględnij jakość, moce, czas i koszt alternatywny.

Przykład dydaktyczny.

Odchylenie kosztów od budżetu

Budżet kosztów:
50 000 zł

Koszt rzeczywisty:
54 000 zł

Odchylenie:
54 000 − 50 000 = +4 000 zł

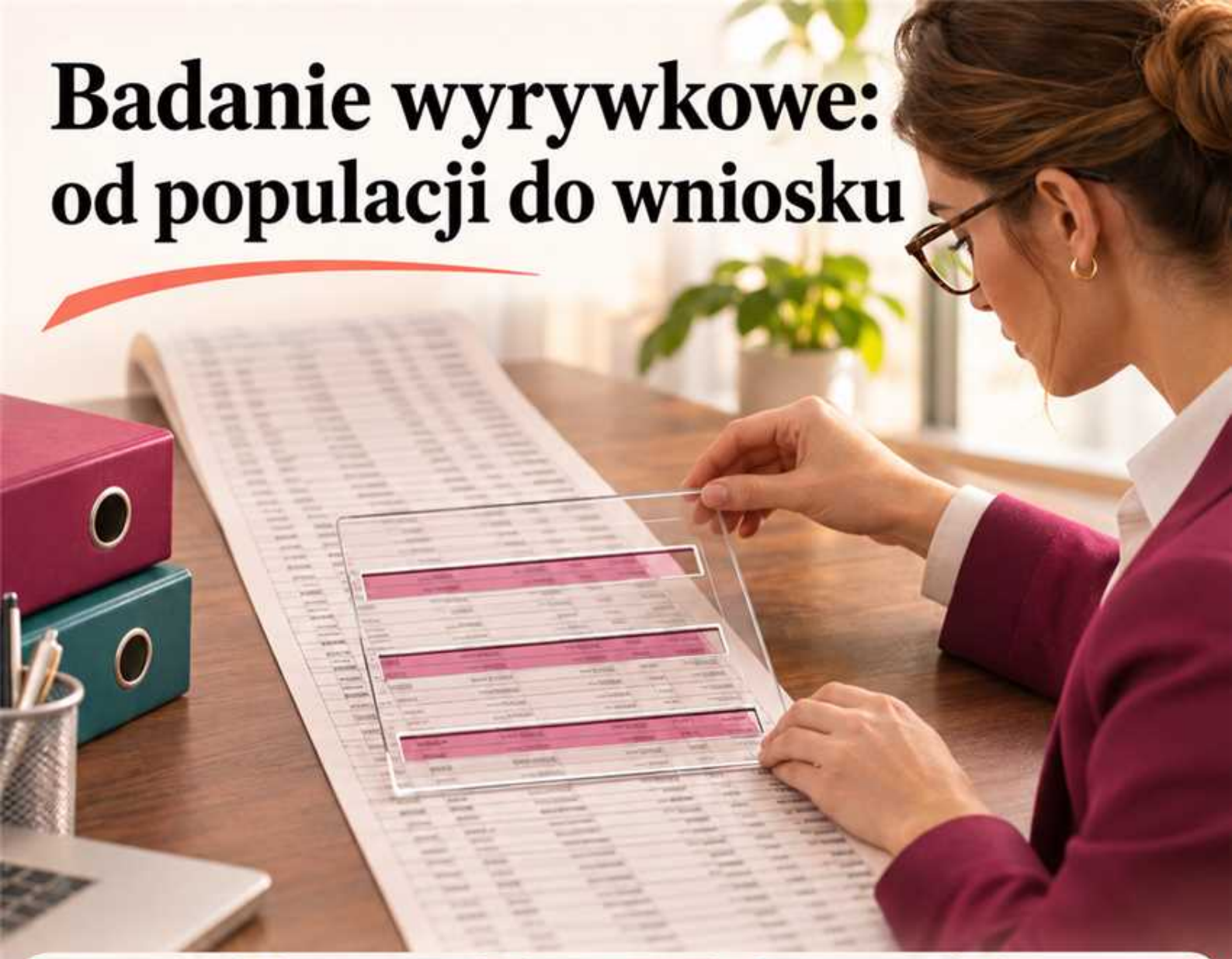
Odchylenie procentowe:
4 000 ÷ 50 000 = 8%

Wyższy koszt niż budżet: odchylenie niekorzystne.

Sprawdź wolumen, ceny, zużycie i jednorazowe zdarzenia.

Dane przykładowe.

Badanie wyrywkowe: od populacji do wniosku

1. Określ cel procedury i populację.
2. Zdefiniuj jednostkę doboru.
3. Wybierz próbę w sposób odpowiedni do celu.
4. Zbadaj pozycje i oceń wyjątki.
5. Rozważ wpływ wyników na całą populację.

Dobór próby zależy od ryzyka, cech populacji i planowanej procedury.

Udokumentuj metodę, zakres i wnioski.

Potwierdzenie zewnętrzne salda

Audytor wybiera stronę i projektuje prośbę.

Audytor kontroluje wysyłkę.

Odpowiedź trafia bezpośrednio do audytora.

Brak odpowiedzi? Zaplanuj procedury alternatywne.

Oceń wiarygodność odpowiedzi i rozbieżności.

Zewnętrzne potwierdzenie może dostarczyć wiarygodnego dowodu, ale wymaga kontroli całego procesu.

Uzgodnienie salda bankowego

Wyciąg bankowy

Wyciąg bankowy:	12 400 zł
+ Wpłata w drodze:	200 zł
− Niezrealizowany przelew:	700 zł

Saldo po stronie banku: 11 900 zł

Księgi

Księgi:	12 000 zł
− Opłata bankowa nieujęta w księgach:	100 zł

Saldo po korekcie ksiąg: 11 900 zł

Różnicę wyjaśnij dokumentem i zapisem — nie samym wyrównaniem salda.

Przykład dydaktyczny.

Odpis na należności – ocena przykładowa

Oceń wiek należności, historię płatności i informacje o dłużniku.

Należność brutto
20 000 zł

Szacowana kwota nieściągalna
3 000 zł

Wartość po odpisie
17 000 zł

Odpis wymaga udokumentowanej oceny zgodnej z właściwymi zasadami rachunkowości.

Przykład dydaktyczny.

Rezerwa na zobowiązanie — pytania kontrolne

Czy istnieje obecny obowiązek wynikający ze zdarzenia przeszłego?

↓

Czy odpływ zasobów jest prawdopodobny?

↓

Czy kwotę można wiarygodnie oszacować?

↓

Ustal najlepszy szacunek i udokumentuj założenia.

Sprawdź kryteria właściwej podstawy sprawozdawczej.

Przykład: spór z kontrahentem wymaga analizy umowy, korespondencji i oceny prawnej.

Rozliczenie kosztu w czasie

Ubezpieczenie na 12 miesięcy:
12 000 zł zapłacone z góry

Miesięczny koszt:
12 000 ÷ 12 = 1 000 zł

I ✓	II ✓	III ✓	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII

3 miesiące (rozliczone)

9 miesięcy (do rozliczenia)

Po 3 miesiącach:
koszt okresu
3 000 zł

Pozostała część:
9 000 zł
do rozliczenia w kolejnych miesiącach

Ujmuj koszt w okresie, którego dotyczy, zgodnie z właściwymi zasadami.

Przykład dydaktyczny.

Konsolidacja: grupa jako jeden podmiot sprawozdawczy

Połącz dane jednostki dominującej i jednostek zależnych.

Ujednolić zasady i okresy sprawozdawcze.

Wyłącz transakcje, salida i niezrealizowane wyniki wewnątrz grupy.

Przykład: należność jednej spółki = zobowiązanie drugiej — eliminacja zapobiega podwójnemu ujęciu.

Szczegóły zależą od właściwych ram sprawozdawczości i zakresu grupy.

Metoda praw własności — przykład

Wartość początkowa inwestycji	100 000 zł
+ Udział w zysku jednostki	20 000 zł
− Otrzymana dywidenda	5 000 zł
Wartość bilansowa po zmianach	**115 000 zł**

W uproszczeniu: udział w wyniku zwiększa wartość inwestycji, a dywidenda ją zmniejsza.

Sprawdź warunki stosowania metody i właściwe zasady sprawozdawcze.

Przykład dydaktyczny.

Porównanie form opodatkowania — metoda pracy

Porównaj: podstawę opodatkowania, koszty, składkę zdrowotną i obowiązki.

Sprawdź stawki właściwe dla rodzaju działalności i aktualnego roku.

Zweryfikuj warunki, wyłączenia i termin wyboru.

Nie wybieraj formy wyłącznie na podstawie przychodu.

1. Określ swoją sytuację.
2. Porównaj trzy formy.
3. Zweryfikuj warunki.
4. Ustal termin wyboru.

Karta obliczenia wynagrodzenia

Brutto = B

Składki pracownika = S

Składka zdrowotna = Z

Zaliczka na PIT = P

Netto = B – S – Z – P

Koszt pracodawcy = B + składki finansowane przez pracodawcę

Uzupełnij wartości według rodzaju umowy i przepisów obowiązujących w miesiącu rozliczenia.

Karta ćwiczeniowa — bez stawek.

Różnice inwentaryzacyjne: od spisu do wyjaśnienia

Stan w księgach:
120 sztuk

Spis z natury:
116 sztuk

Niedobór:
4 sztuki

Cena ewidencyjna: 25 zł/szt.

Wartość różnicy: 4 × 25 = 100 zł

Najpierw sprawdź ruchy, dokumenty i przyczynę różnicy.

Udokumentuj rozliczenie zgodnie z zasadami jednostki.

Przykład dydaktyczny.

Test kontroli a procedura wiarygodności

Test kontroli:
czy kontrola była właściwie zaprojektowana i działała?

Przykład: sprawdź dowód akceptacji wydatku.

Procedura wiarygodności:
czy saldo lub transakcja zawiera istotne zniekształcenie?

Przykład: uzgodnij fakturę z umową i płatnością.

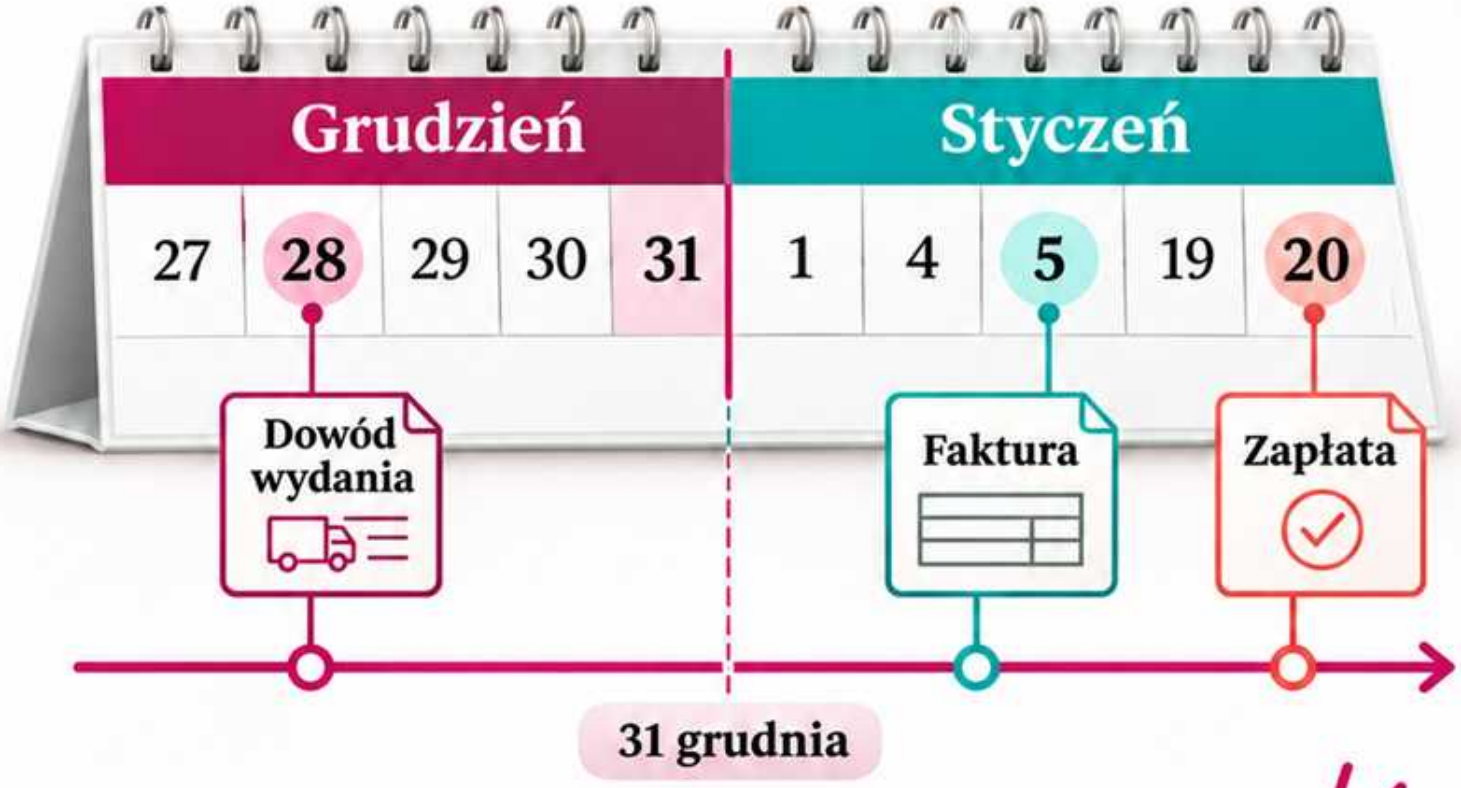
Wybór procedury wynika z ocenionego ryzyka.

Granica okresów: kiedy ująć operację?

Towar wydano 28 grudnia.

Fakturę wystawiono 5 stycznia.

Zapłatę otrzymano 20 stycznia.

Ustal okres na podstawie zdarzenia gospodarczego i właściwych zasad, nie samej daty zapłaty.

Sprawdź umowę, dowód wydania i warunki dostawy.

Przykład dydaktyczny — **dokumenty** i okoliczności mogą zmienić wniosek.

Rotacja należności i czas inkasa

Sprzedaż kredytowa w roku 360 000 zł

Średni stan należności 30 000 zł

Rotacja: 360 000 ÷ 30 000 = 12 razy

Przy założeniu 360 dni:
360 ÷ 12 = 30 dni

Dłuższy czas inkasa może wiązać więcej gotówki w należnościach.

Porównuj definicje i tę samą długość okresu.

Dane przykładowe.

Przykład dydaktyczny.

Cykl konwersji gotówki

	Czas inkasa należności	30 dni
+	Okres utrzymywania zapasów	45 dni
−	Okres spłaty zobowiązań	20 dni

Cykl konwersji gotówki: 30 + 45 − 20 = 55 dni

Dłuższy cykl może zwiększać zapotrzebowanie na finansowanie.

Stosuj spójne okresy i definicje wskaźników.

Kalkulacja kosztu wytworzenia

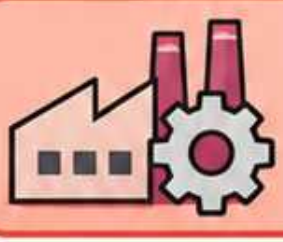

Materiały bezpośrednie
20 000 zł

Zlecenie produkcyjne

Robocizna bezpośrednia
15 000 zł

Rozliczone koszty pośrednie
5 000 zł

	Materiały bezpośrednie	20 000 zł
+	Robocizna bezpośrednia	15 000 zł
+	Rozliczone koszty pośrednie	5 000 zł
	Koszt zlecenia	**40 000 zł**

Produkcja:
1 000 sztuk

Koszt jednostkowy:

40 000 ÷ 1 000 = **40 zł/szt.**

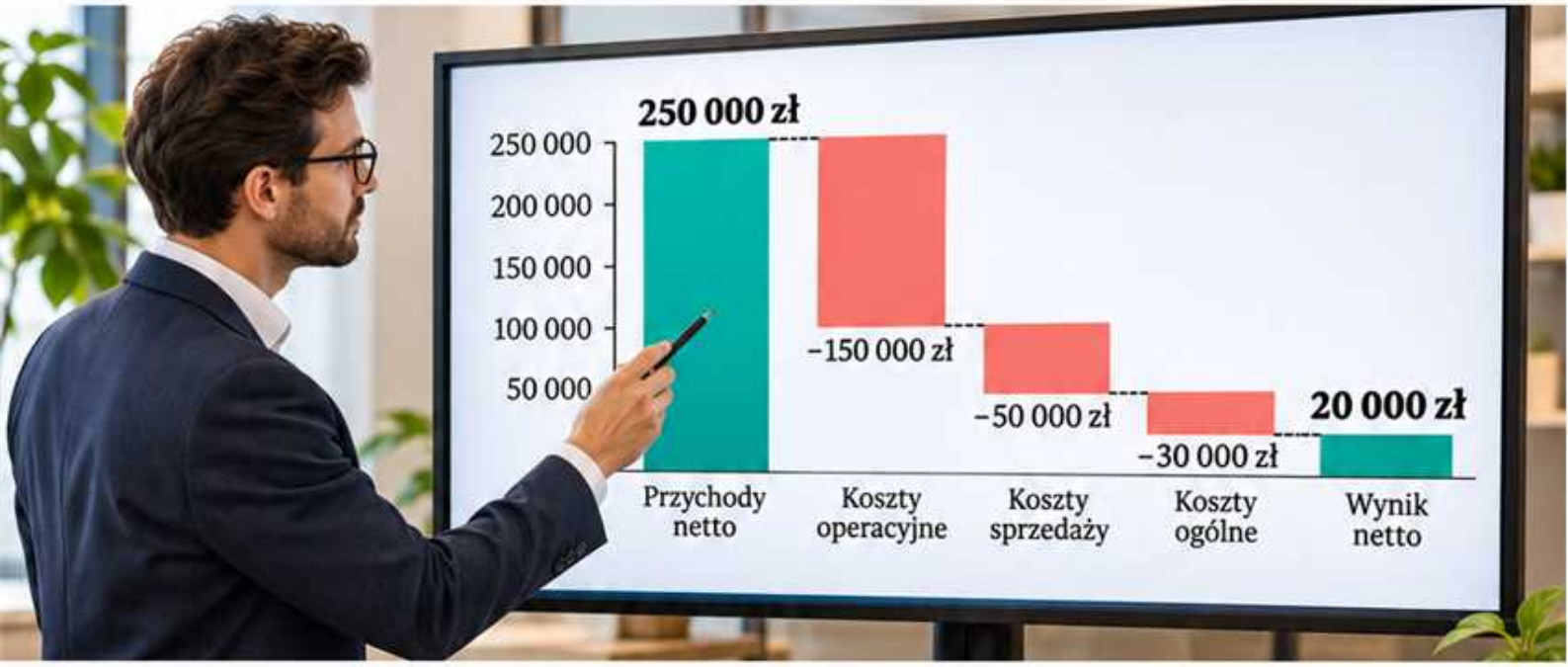
Klucz rozliczeniowy powinien odzwierciedlać zużycie zasobów.

Przykład dydaktyczny.

Marża zysku netto

Przychody netto
250 000 zł

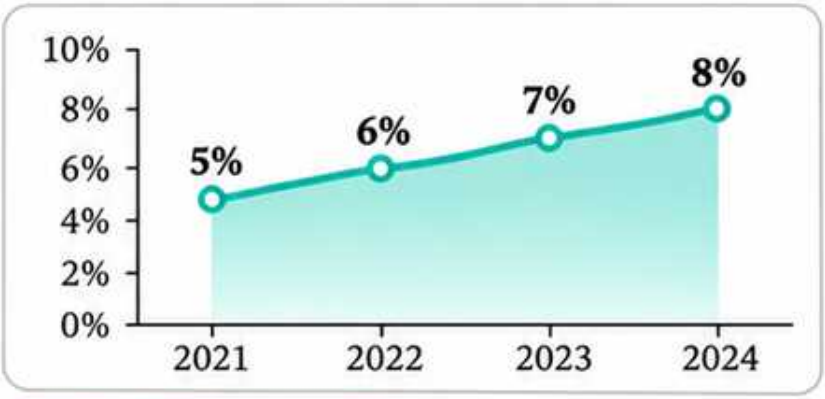
Wynik netto
20 000 zł

Marża netto = 20 000 ÷ 250 000 = 8%

Na każde 100 zł przychodu przypada 8 zł wyniku netto.

Porównuj marżę w czasie i z podobnymi jednostkami.

Dane przykładowe.

Pokrycie odsetek wynikiem operacyjnym

Wynik operacyjny (EBIT)

30 000 zł

Koszty odsetek

5 000 zł

Pokrycie odsetek: 30 000 ÷ 5 000 = 6 razy

Wskaźnik pokazuje relację wyniku operacyjnego do kosztów odsetek.

Sprawdź definicję EBIT i porównaj z terminami spłat długu.

Przykład dydaktyczny.

Prognoza przepływów pieniężnych

Saldo końcowe = saldo początkowe + wpływy – wydatki.

Zaktualizuj prognozę, gdy zmienią się terminy lub kwoty.

Przykład dydaktyczny.

Odsetki składane: wzrost kapitału

Kapitał początkowy
10 000 zł

Stopa przykładowa
5% rocznie

Po 1 roku: 10 000 × 1,05 = **10 500 zł**

Po 2 latach: 10 500 × 1,05 = **11 025 zł**

Odsetki w drugim roku naliczono także od wcześniejszych odsetek.

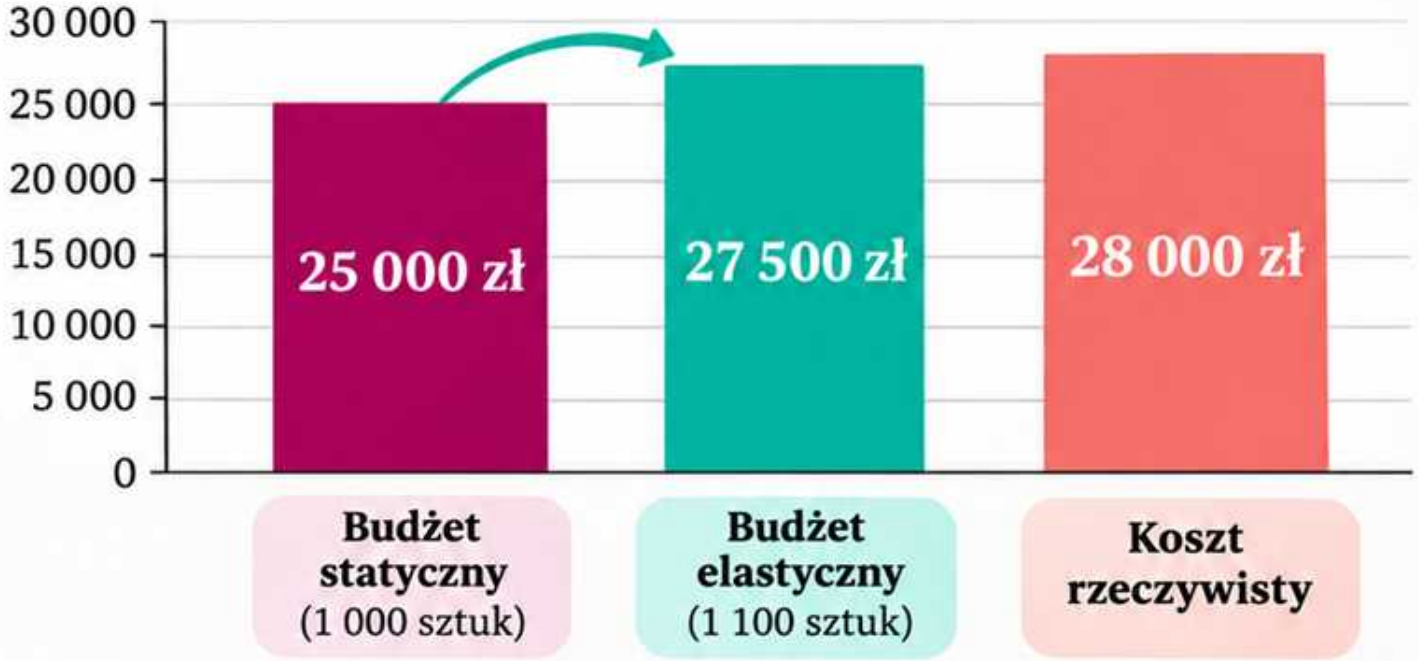
Przykład matematyczny — stopa nie jest ofertą ani prognozą.

Budżet elastyczny kosztów zmiennych

Budżet: 1 000 sztuk
Koszt zmienny: 25 zł/szt.
Budżet kosztów:
1 000 × 25 = 25 000 zł

Rzeczywista produkcja: 1 100 sztuk
Budżet elastyczny:
1 100 × 25 = 27 500 zł

Koszt rzeczywisty 28 000 zł →
odchylenie niekorzystne 500 zł

Najpierw dopasuj budżet do wolumenu, potem oceniaj wykonanie.

Dane przykładowe.

Próg rentowności

Próg rentowności = koszty stałe ÷ marża pokrycia na sztukę

Przykład – dane

Koszty stałe:	**12 000 zł**
Cena sprzedaży:	**80 zł/szt.**
Koszt zmienny:	**50 zł/szt.**
Marża pokrycia:	**30 zł/szt.**

Obliczenie progu rentowności

12 000 ÷ 30 = 400 sztuk

Przy sprzedaży 400 sztuk wynik wynosi zero; każda kolejna sztuka zwiększa wynik o 30 zł, jeśli założenia pozostają spełnione.

Dane przykładowe

Wskaźnik płynności bieżącej

Wskaźniki	Zestaw A	Zestaw B
Aktywa obrotowe	180 000 zł	150 000 zł
Zobowiązania krótkoterminowe	120 000 zł	125 000 zł
Wskaźnik płynności bieżącej	**1,5**	**1,2**

Wskaźnik płynności bieżącej =
aktywa obrotowe ÷ zobowiązania krótkoterminowe

Przykład

- Aktywa obrotowe: 180 000 zł
- Zobowiązania krótkoterminowe: 120 000 zł

180 000 ÷ 120 000 = 1,5

Wniosek

Wartość 1,5 oznacza, że na każdą złotówkę zobowiązań krótkoterminowych przypada 1,50 zł aktywów obrotowych. Sam wskaźnik nie przesądza o zdolności do zapłaty: sprawdź jakość zapasów i terminy wpływów.

Dane przykładowe

Marża pokrycia i decyzja cenowa

Marża pokrycia = cena sprzedaży – koszt zmienny jednostki

Przykład

- Cena: 120 zł/szt.
- Koszt zmienny: 72 zł/szt.
- **Marża pokrycia: 48 zł/szt.**
- Zamówienie specjalne: 40 sztuk
- Dodatkowe koszty stałe zamówienia: 1 000 zł
- Wkład po koszcie zmiennym: 40 × 48 = 1 920 zł
- **Wkład po dodatkowym koszcie: 1 920 – 1 000 = 920 zł**

Wniosek: Przy wolnych mocach produkcyjnych zamówienie może zwiększyć wynik o 920 zł. Uwzględnij ograniczenia mocy, koszty alternatywne i wpływ na stałych klientów.

Dane przykładowe

Wycena zapasów metodą FIFO

FIFO zakłada, że składniki najwcześniej przyjęte rozchodzą się jako pierwsze.

Chronologia zdarzeń

1. Stan początkowy
2. Zakup
3. Wydanie

Przykład – wycena FIFO

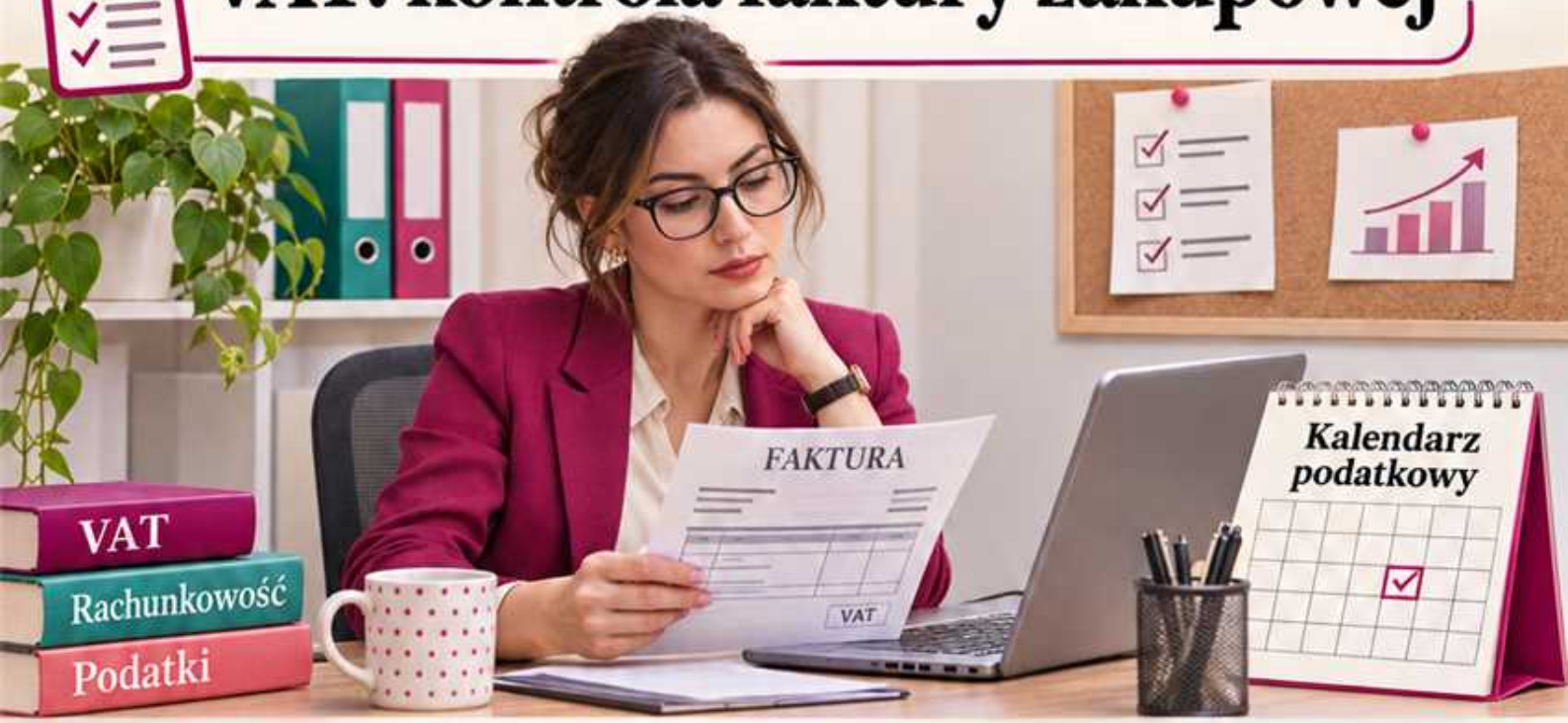
Stan początkowy:	10 szt. × 10 zł
Zakup:	10 szt. × 12 zł
Wydanie:	12 szt.
Koszt wydania:	10 × 10 zł + 2 × 12 zł = 124 zł
Zapas końcowy:	8 szt. × 12 zł = 96 zł

Wskazówka

Stosuj przyjętą metodę konsekwentnie i sprawdź zasady polityki rachunkowości oraz właściwe przepisy.

Dane przykładowe

VAT: kontrola faktury zakupowej

1. Sprawdź strony transakcji i dane identyfikacyjne.

2. Ustal, czy zakup służy działalności opodatkowanej.

3. Zweryfikuj datę, przedmiot, podstawę i kwotę podatku na dokumencie.

FAKTURA

- data
- przedmiot
- podstawa
- kwota podatku

4. Oceń moment i zakres prawa do odliczenia według aktualnych przepisów.

5. Zapisz dowód kontroli i wyjaśnij wyjątki.

Sama faktura nie przesądza o prawie do odliczenia.

Przed rozliczeniem sprawdź aktualne przepisy i stan faktyczny.

Lista płac — uzgodnienie przed wypłatą

Lista kontrolna przed wypłatą

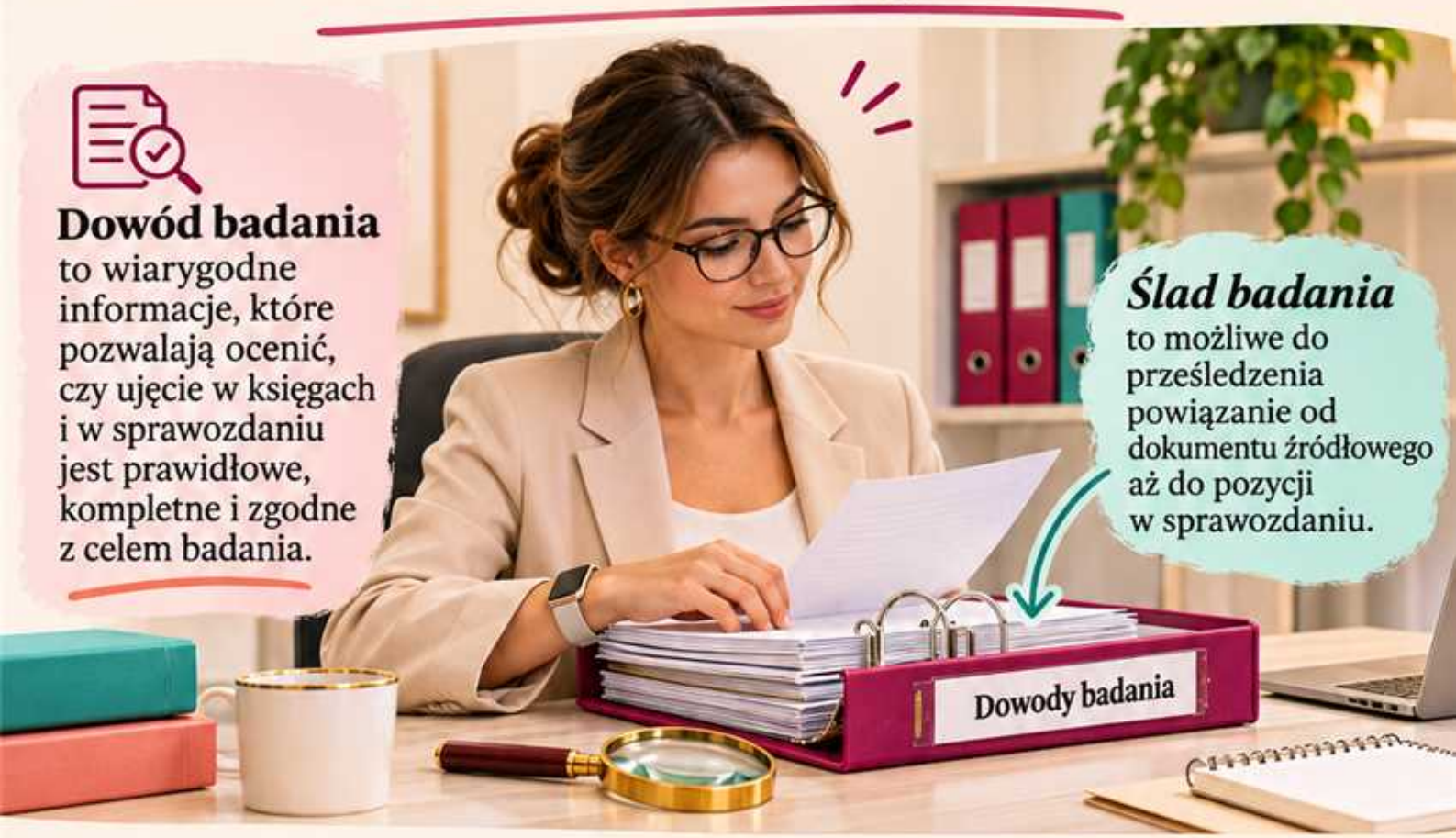
- [ ] Dane pracowników i umowy
- [ ] Składniki wynagrodzenia i absencje
- [ ] Podstawa naliczeń i aktualne parametry
- [ ] Potrącenia oraz dobrowolne zgody
- [ ] Uzgodnienie listy z ewidencją czasu
- [ ] Kontrola sum, przelewów i dekretacji
- [ ] Zachowanie poufności i ograniczenie dostępu

Nie kopiuj parametrów z poprzedniego miesiąca bez weryfikacji.

Obowiązki i wartości sprawdź według stanu prawnego właściwego dla danego okresu.

Dowód badania: kompletność i ślad

Dowód badania to wiarygodne informacje, które pozwalają ocenić, czy ujęcie w księgach i w sprawozdaniu jest prawidłowe, kompletne i zgodne z celem badania.

Ślad badania to możliwe do prześledzenia powiązanie od dokumentu źródłowego aż do pozycji w sprawozdaniu.

Ścieżka (ślad) transakcji

Dokument źródłowy → **zapis w dzienniku** → **konto księgi głównej** → **pozycja sprawozdania**

Ocena dowodu badania

- [x] Źródło i wiarygodność
- [x] Zgodność okresu
- [x] Poprawność kwoty
- [x] Powiązanie z celem procedury
- [x] Możliwość ponownego odtworzenia kontroli

Wskazówka: Zapisz, co sprawdzono, na jakiej próbie, jaki wynik uzyskano i jak rozwiązano wyjątki.

Przykład edukacyjny; badanie wykonuje się zgodnie z właściwym standardem i celem.

Amortyzacja liniowa — przykład

Metoda liniowa rozkłada wartość podlegającą amortyzacji równomiernie w okresie użytkowania, zgodnie z przyjętą polityką i właściwymi przepisami.

Wartość początkowa: 60 000 zł

Wartość końcowa: 0 zł

Okres użytkowania: 5 lat

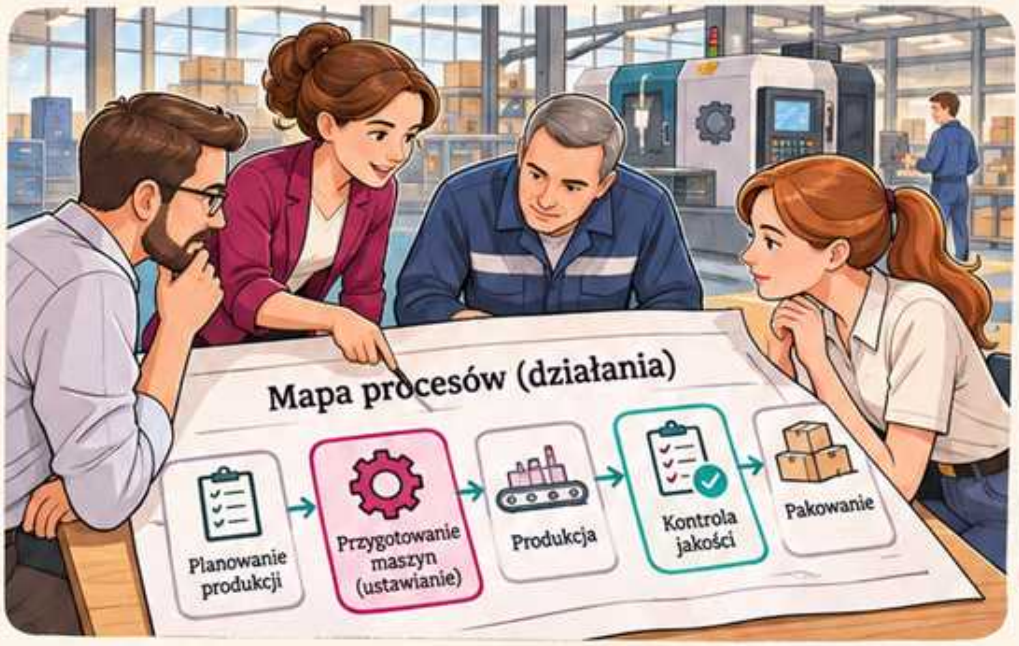
Roczny odpis: (60 000 − 0) ÷ 5 = 12 000 zł

Miesięcznie: 12 000 ÷ 12 = 1 000 zł

Okres i metoda muszą odzwierciedlać zasady właściwe dla danego składnika; przykład nie zastępuje oceny.

Dane przykładowe

Rachunek kosztów działań — ABC

Na czym polega ABC?

ABC przypisuje koszty pośrednie do działań, a następnie do produktów według miar wykorzystania działań.

Schemat rozliczenia kosztów w ABC

Koszty pośrednie → **Działania** (np. przygotowanie maszyn) → **Miary wykorzystania działań** (np. liczba przezbrojeń) → **Produkty** (np. Produkt A, Produkt B)

Przykład liczbowy

Koszt działania: przygotowanie maszyn — **6 000 zł**

Liczba przezbrojeń: **30**

Stawka działania: 6 000 ÷ 30 = **200 zł/przezbrojenie**

Mapa działań w fabryce

- ☑ Przygotowanie maszyn (przezbrojenia)
- ☑ Kontrola jakości
- ☐ Inne działania (np. transport, magazynowanie)

Produkt A: 8 przezbrojeń × 200 zł = **1 600 zł**

Produkt B: 12 przezbrojeń × 200 zł = **2 400 zł**

Wniosek: Dobierz miernik, który odzwierciedla przyczynę powstawania kosztu; sprawdź jakość danych i koszty wdrożenia.

Dane przykładowe

Odchylenie czasu pracy

Porównaj normę z wykonaniem i wyjaśnij przyczynę.

Wzór

Odchylenie czasu = (godziny rzeczywiste – godziny standardowe dla rzeczywistej produkcji) × stawka standardowa

i Dodatni wynik nie zawsze oznacza problem — ustal konwencję znaków i interpretację w modelu.

Przykład *DANE FIKCYJNE:*

Godziny rzeczywiste: 540 godzin
Godziny standardowe: 500 godzin
Stawka standardowa: 40 zł/godz.

Odchylenie czasu = (540 – 500) × 40
= **1 600 zł** *niekorzystne*

Lista kontrolna

- ☐ **Jednostka miary** (np. godziny).
- ☐ **Zgodność standardu** (aktualny, właściwy dla produkcji).
- ☐ **Wolumen wykonania** (dla jakiej rzeczywistej produkcji liczony standard).
- ☐ **Przyczyna odchylenia** (np. przestoje, niższa wydajność, zmiana technologii).
- ☐ **Osoba odpowiedzialna za działanie** (kto i do kiedy).

Proces	Standard	Wykonanie	Odchylenie	Wyjaśnienie	Działanie

Analiza progu bezpieczeństwa

Próg bezpieczeństwa = planowana sprzedaż – sprzedaż na progu rentowności.

Dane przykładowe

Planowana sprzedaż:	**600 sztuk**
Próg rentowności:	**400 sztuk**
Zapas bezpieczeństwa:	**600 − 400 = 200 sztuk**
Wskaźnik zapasu:	**200 ÷ 600 = 33,3%**

Wniosek

Im mniejszy zapas, tym większa wrażliwość wyniku na spadek sprzedaży. Sprawdź założenia ceny, kosztu zmiennego i kosztów stałych.

Dane przykładowe

Różnice inwentaryzacyjne – analiza

Stan księgowy: 120 szt.

Stan fizyczny: 116 szt.

Niedobór: 120 − 116 = 4 szt.

Cena ewidencyjna: 25 zł/szt.

Wartość różnicy: 4 × 25 = 100 zł

Dalsze kroki:

1. Zabezpiecz arkusze spisu.
2. Przelicz i wyjaśnij różnicę.
3. Ustal przyczynę i odpowiedzialność na podstawie dowodów.
4. Zaproponuj księgowanie zgodne z polityką i przepisami.
5. Zatwierdź i zachowaj ślad decyzji.

Sama różnica nie przesądza o winie ani o sposobie rozliczenia.

Dane przykładowe

Metoda pośrednia – przepływy operacyjne

Mostek uzgodnieniowy (przepływy operacyjne, metoda pośrednia)

Zysk netto:	18 000 zł
Amortyzacja:	+4 000 zł
Wzrost należności:	−3 000 zł
Wzrost zapasów:	−2 000 zł
Wzrost zobowiązań operacyjnych:	+1 000 zł

Przepływy operacyjne:

18 000 + 4 000 − 3 000 − 2 000 + 1 000 = **18 000 zł**

Rachunkowość

Sprawozdawczość finansowa

Metoda pośrednia koryguje wynik o pozycje niepieniężne i zmiany kapitału obrotowego; znaki zależą od kierunku zmiany.

Dane przykładowe

Istotność w badaniu sprawozdania

Istotność pomaga zaplanować badanie i ocenić wpływ zniekształceń — ilościowo i jakościowo.

Jaka wartość lub charakter informacji może wpłynąć na decyzję użytkownika?

Jak ustalono poziom istotności dla całości i poszczególnych obszarów?

Czy nowe okoliczności wymagają korekty oceny?

Nie traktuj jednego progu jako automatycznej granicy błędu.

Ocena zależy od okoliczności i właściwego standardu badania.

Utrata wartości aktywa — sygnały

Zestaw pytań

- Czy składnik jest uszkodzony lub nieużywany?
- Czy zmieniły się warunki rynkowe lub sposób wykorzystania?
- Czy wyniki są gorsze od oczekiwanych?
- Czy dostępne dane wskazują na potrzebę testu?

Sygnał nie jest automatycznie odpisem. Udokumentuj przesłanki, oszacowanie i zatwierdzenie zgodnie z właściwymi zasadami rachunkowości.

Sygnał → ocena → wiarygodne oszacowanie → decyzja → dokumentacja

Sprawdź aktualną ustawę, standard i politykę jednostki.

Zaliczka na podatek dochodowy — tok kontroli

1. Ustal właściwy okres i źródło przychodu.
2. Zbierz przychody, koszty i korekty.
3. Sprawdź metodę i formę opodatkowania podatnika.
4. Uwzględnij odliczenia tylko po weryfikacji warunków.
5. Oblicz kwotę według aktualnych przepisów.
6. Uzgodnij z księgami i zachowaj kalkulację.

Nie stosuj automatycznie stawek ani parametrów z poprzedniego roku.

Termin, stawki i zasady sprawdź dla właściwego podatnika i okresu.

Uzgodnienie rachunku bankowego

Księgowość w praktyce – workbook

Checklist uzgodnienia

- ☑ Porównaj saldo początkowe z poprzednim uzgodnieniem.
- ☑ Zestaw pozycje wyciągu z księgą.
- ☑ Oznacz przelewy w drodze i opłaty bankowe.
- ☑ Sprawdź niezaksięgowane wpływy i obciążenia.
- ☑ Wyjaśnij stare pozycje i rozbieżności.
- ☑ Uzgodnij saldo końcowe i zatwierdź kontrolę.

Mostek różnic (uzgodnienie salda)

Saldo według wyciągu bankowego

+	Przelewy w drodze (jeszcze niezaksięgowane)
−	Opłaty bankowe (do zaksięgowania)
+	Niezaksięgowane wpływy (do ujęcia w księdze)
−	Niezaksięgowane obciążenia (do ujęcia w księdze)
±	Pozostałe różnice (do wyjaśnienia)

Saldo według księgi rachunkowej (saldo uzgodnione)

Każda różnica powinna mieć właściciela, wyjaśnienie i termin rozwiązania.

Wyciąg bankowy ↔ **Księga rachunkowa** ↔ **Saldo uzgodnione**

Uzgodnienie ksiąg z deklaracją VAT

- [x] Uzgodnij rejestry sprzedaży z dokumentami źródłowymi
- [x] Sprawdź rejestry zakupów i wyłączenia
- [x] Porównaj podsumowania z zapisami księgi
- [x] Wyjaśnij korekty i różnice okresów
- [x] Sprawdź zgodność wysłanego pliku i potwierdzenia
- [x] Zachowaj kalkulację i ślad akceptacji

Dokumenty → **rejestry** → **księgi** → **deklaracja / plik elektroniczny**

Wskazówka: Różnica może wynikać z czasu, korekty lub błędu — sklasyfikuj ją przed księgowaniem.

§ Zakres obowiązków sprawdź według aktualnych przepisów.

Ryzyko oszustwa — sygnały i reakcja

Sygnały

- Nietypowe ręczne zapisy
- Presja na wynik
- Niespójne wyjaśnienia
- Transakcje bez zwykłego uzasadnienia

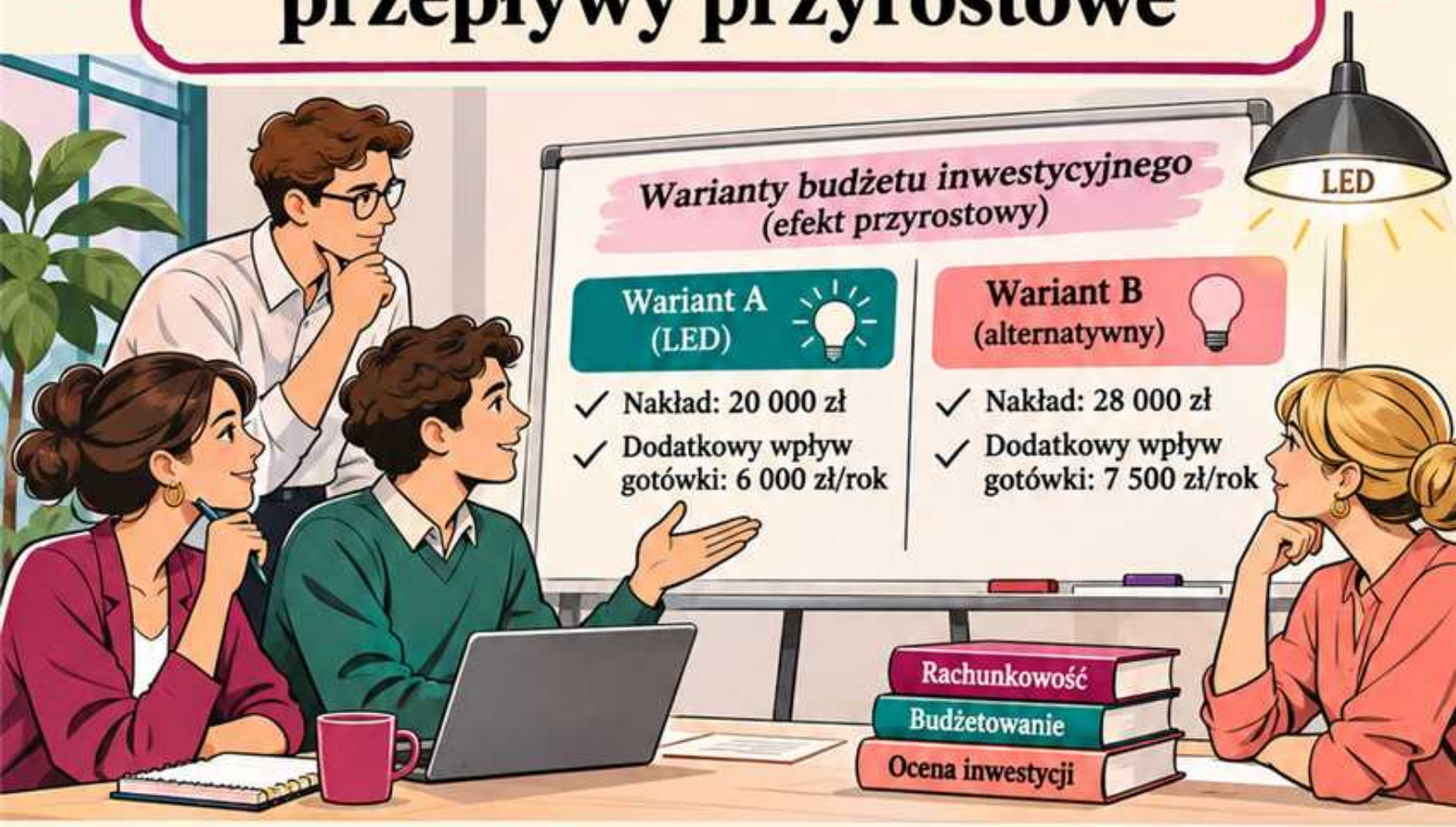
Reakcja

- Zachowaj sceptycyzm zawodowy
- Ustal źródło informacji
- Rozszerz lub zmień procedurę
- Dokumentuj przesłanki i wnioski
- Przekaż sprawę zgodnie z zasadami zespołu i prawem

Sygnał nie jest dowodem oszustwa.
Nie konfrontuj podejrzewanej osoby bez uzgodnionej procedury.

Działaj zgodnie z właściwym standardem badania.

Decyzja inwestycyjna — przepływy przyrostowe

Przykład (wariant A – efekt przyrostowy)

Nakład początkowy:	20 000 zł
Roczny dodatkowy wpływ gotówki:	6 000 zł
Okres analizy:	4 lata

Obliczenia (wariant A)

Suma wpływów nominalnych:

$4 \times 6\,000 = 24\,000$ zł

Nadwyżka nominalna:

$24\,000 - 20\,000 = 4\,000$ zł

To proste porównanie nie uwzględnia wartości pieniądza w czasie, ryzyka, podatków ani wartości końcowej. Do decyzji użyj odpowiedniej metody i scenariuszy.

Dane przykładowe

Analiza wiekowania należności

Należności według terminu płatności → przypisanie do koszyka wieku → ocena opóźnień → kontakt i windykacja → ocena ryzyka kredytowego

Lista kontrolna:

- ☑ Uzgodnij saldo z księgą;
- ☑ Sprawdź późniejsze wpływy;
- ☑ Zidentyfikuj spory i reklamacje;
- ☑ Oceń sytuację kontrahenta i zabezpieczenia;
- ☑ Udokumentuj założenia odpisu.

Wniosek:

Raport wiekowania wspiera ocenę, ale sam nie wyznacza wysokości odpisu.

Stosuj kryteria wynikające z aktualnych zasad rachunkowości.

Rozliczenia międzyokresowe — dopasuj okres

Czynne:

koszt poniesiony teraz, dotyczący przyszłych okresów.

Bierne:

koszt przypadający na bieżący okres, choć dokument lub płatność nastąpi później — po spełnieniu kryteriów ujęcia.

Przykład (czynny):

Polisa 1 200 zł za 12 miesięcy.

- Miesięczny koszt: 1 200 ÷ 12 = 100 zł
- Po 3 miesiącach rozliczono: 300 zł
- Pozostało: 900 zł

Wskazówka:

- ☑ Udokumentuj okres,
- ☑ podstawę szacunku,
- ☑ harmonogram
- ☑ i przegląd salda.

Dane przykładowe; stosuj właściwe zasady rachunkowości.

Rezerwa — rozpoznanie i szacunek

Rezerwa
to zobowiązanie o niepewnej kwocie lub terminie, wynikające ze zdarzeń przeszłych, którego prawdopodobna realizacja spowoduje wypływ zasobów jednostki.

Proces rozpoznania i oszacowania rezerwy

Zdarzenie przeszłe → Obecny obowiązek → Prawdopodobny wypływ zasobów → Wiarygodny szacunek → Przegląd na dzień bilansowy

Od przesłanki... → *...do szacunku*

Pytania kontrolne

- ☑ Czy obowiązek wynika ze zdarzenia przeszłego?
- ☑ Czy kwota i termin są niepewne?
- ☑ Czy istnieje podstawa do wiarygodnego oszacowania?
- ☑ Czy możliwy wypływ wymaga ujawnienia zamiast ujęcia rezerwy?

Utwórz rezerwę, gdy:

- istnieje obecny obowiązek wynikający ze zdarzenia przeszłego,
- prawdopodobny jest wypływ zasobów,
- można dokonać wiarygodnego szacunku kwoty zobowiązania.

Ujawnij (zamiast tworzyć rezerwę), gdy:

- wypływ zasobów jest jedynie możliwy (nie prawdopodobny),
- obowiązek nie został jeszcze ukształtowany w sposób wystarczający.

Nie twórz rezerwy na ogólne przyszłe koszty działalności.

Zastosuj aktualne kryteria ustawy o rachunkowości i odpowiedniego standardu.

Ujęcie przychodu — sprawdź zdarzenie

Zamówienie → wykonanie świadczenia / dostawa → dokument sprzedaży → zapis przychodu

- [x] Co dokładnie zostało wykonane?
- [x] Kiedy kontrola lub ryzyko przeszły zgodnie z warunkami umowy?
- [x] Czy występują rabaty, zwroty lub elementy odroczone?
- [x] Czy dokument potwierdza właściwy okres i kwotę?

Data faktury sama nie rozstrzyga o momencie ujęcia przychodu.

Oceń umowę, przebieg transakcji i właściwe zasady rachunkowości.

Rachunkowość

WORKBOOK

Zdarzenia po dniu bilansowym

Dzień bilansowy → **zdarzenie po dacie** → **ocena informacji** → **ujęcie lub ujawnienie**

Potwierdzające stan na dzień bilansowy:

dostarczają dowodów o warunkach istniejących na ten dzień.

Wskazujące na nowe warunki:

dotyczą zdarzeń powstałych później i mogą wymagać ujawnienia, jeśli są istotne.

1. Ustal datę i źródło informacji
2. Oddziel warunki istniejące od nowych
3. Oceń wpływ na wycenę i ujawnienia
4. Zachowaj decyzję i podstawę

Sprawdź właściwe przepisy i standard.

Dokumentacja księgowa — porządek i dostęp

Wpływ dokumentu → opis i dekretacja → zapis w księgach → archiwizacja → kontrolowany dostęp

- [x] Nadaj czytelny identyfikator.
- [x] Powiąż zapis z dowodem.
- [x] Zachowaj komplet załączników i akceptacji.
- [x] Ogranicz dostęp do osób uprawnionych.
- [x] Stosuj okresy przechowywania zgodne z właściwymi przepisami.
- [x] Zapisz sposób odzyskania dokumentu.

Nie umieszczaj danych klienta w niezabezpieczonym pliku lub publicznej przestrzeni.

Sprawdź aktualne terminy przechowywania dla kategorii dokumentów.

Dane osobowe w dokumentach księgowych

1. Zbieraj i przetwarzaj dane tylko w zakresie potrzebnym do określonego **celu.**

2. Ogranicz dostęp, przesyłanie i przechowywanie do osób **upoważnionych.**

3. Stosuj zabezpieczenia i procedury zgłaszania **incydentów.**

Lista kontrolna

- ☐ Czy dane są konieczne?
- ☐ Czy kanał przekazania jest bezpieczny?
- ☐ Czy odbiorca ma uprawnienie?
- ☐ Czy kopia jest przechowywana zgodnie z retencją?

Nie wysyłaj dokumentów płacowych ani identyfikacyjnych na prywatne, niezabezpieczone konto.

RODO

Uwzględnij RODO, przepisy krajowe i procedury administratora.

Rozliczenie podróży służbowej — kontrola kosztu

1.

Polecenie i cel podróży

Zweryfikuj pisemne polecenie wyjazdu oraz cel, związek z działalnością i czas trwania podróży.

2.

Dowody przejazdu i noclegu

Sprawdź dokumenty potwierdzające przejazd (np. bilety, faktury) oraz nocleg (np. fakturę, rachunek z obiektu).

3.

Dokumenty wydatków

Przeanalizuj pozostałe wydatki poniesione w trakcie delegacji (np. przejazdy lokalne, niezbędne opłaty), na podstawie odpowiednich dowodów księgowych.

4.

Rozliczenie zaliczki i zwrotu

Porównaj poniesione, udokumentowane koszty z otrzymaną zaliczką i ustal kwotę do zwrotu lub dopłaty.

5.

Akceptacja przełożonego

Uzyskaj zatwierdzenie rozliczenia przez uprawnionego przełożonego.

6.

Ujęcie w księgach i archiwizacja

Ujmij zatwierdzone koszty w księgach rachunkowych zgodnie z zasadami rachunkowości i przyjętą polityką rachunkowości oraz zarchiwizuj komplet dokumentów.

Pamiętaj o kontroli:

- ☑ Oddziel wydatki służbowe od prywatnych.
- ☑ Sprawdź kompletność, daty i związek z działalnością.
- ☑ Diety i limity weryfikuj według aktualnych przepisów dla danego okresu.

Nie rozliczaj kwoty wyłącznie na podstawie opisu pracownika.

Korekta błędu – ślad audytowy

Korekta błędu to ujęcie zmiany w księgach w sposób transparentny, z zachowaniem pełnego śladu audytowego, tak aby można było odtworzyć pierwotny zapis, przyczynę i zakres wprowadzonej poprawki.

Wykrycie → analiza przyczyny i okresu → ocena skutku → właściwy zapis korekty → zatwierdzenie → archiwizacja

Dokumentowanie korekty obejmuje:

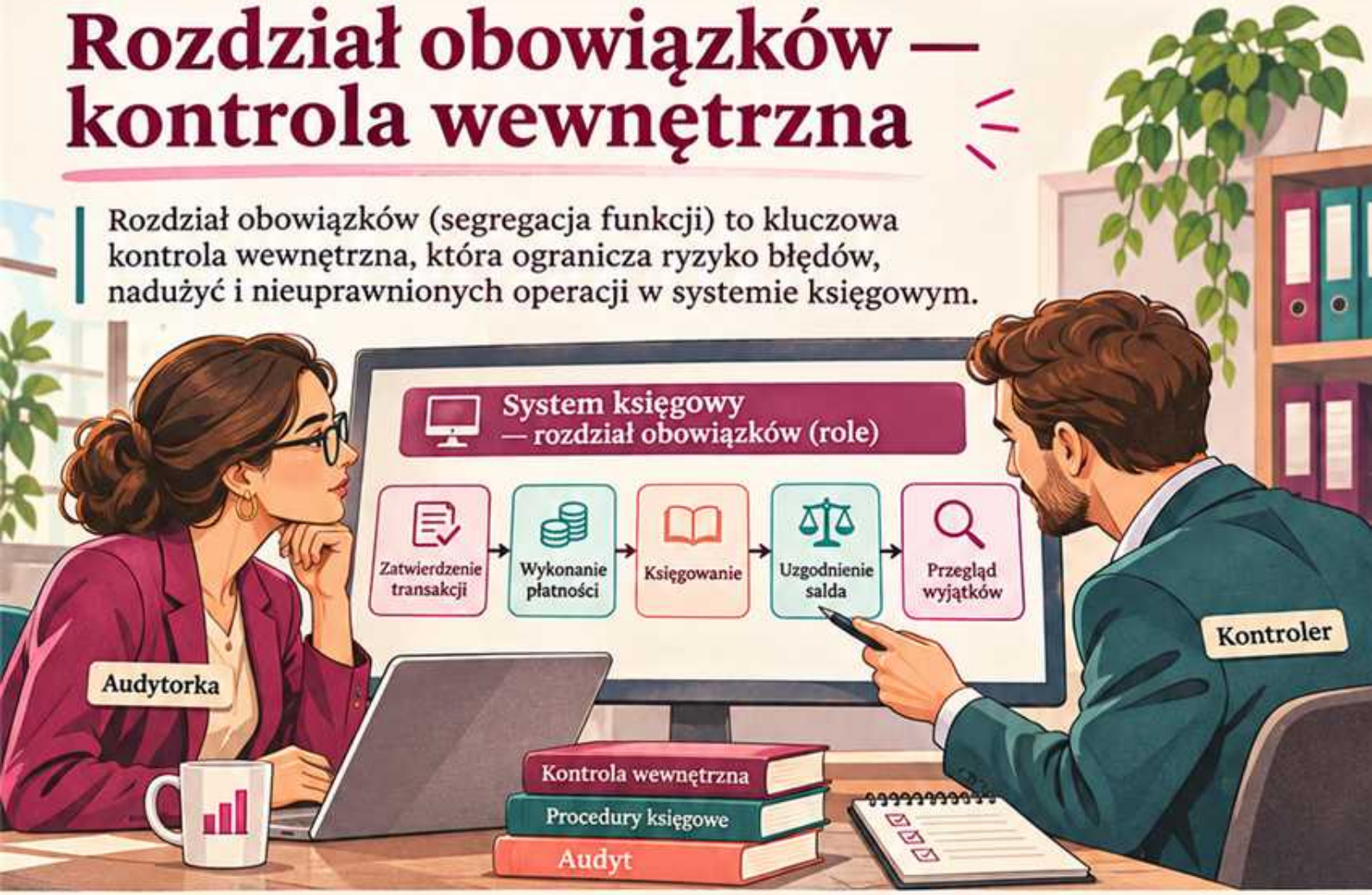
- ☑ Opis błędu i źródła;
- ☑ Kwota i okres, których dotyczy;
- ☑ Zastosowana podstawa księgowania;
- ☑ Osoba przygotowująca i zatwierdzająca;
- ☑ Powiązanie z pierwotnym zapisem.

Postępowanie zależy od istotności, okresu i właściwych zasad rachunkowości.

Rozdział obowiązków — kontrola wewnętrzna

Rozdział obowiązków (segregacja funkcji) to kluczowa kontrola wewnętrzna, która ogranicza ryzyko błędów, nadużyć i nieuprawnionych operacji w systemie księgowym.

Jedna osoba nie powinna samodzielnie inicjować, zatwierdzać, płacić i uzgadniać tej samej transakcji, gdy można rozdzielić te czynności.

Role w systemie księgowym

Zatwierdzenie transakcji
— weryfikacja zasadności i zgodności z uprawnieniami/polityką.

Wykonanie płatności
— realizacja przelewu lub innej płatności (zgodnie z zatwierdzeniem).

Księgowanie
— ujęcie operacji w księgach rachunkowych (kompletne i prawidłowe).

Uzgodnienie salda
— porównanie zapisów z wyciągiem bankowym i wyjaśnienie różnic.

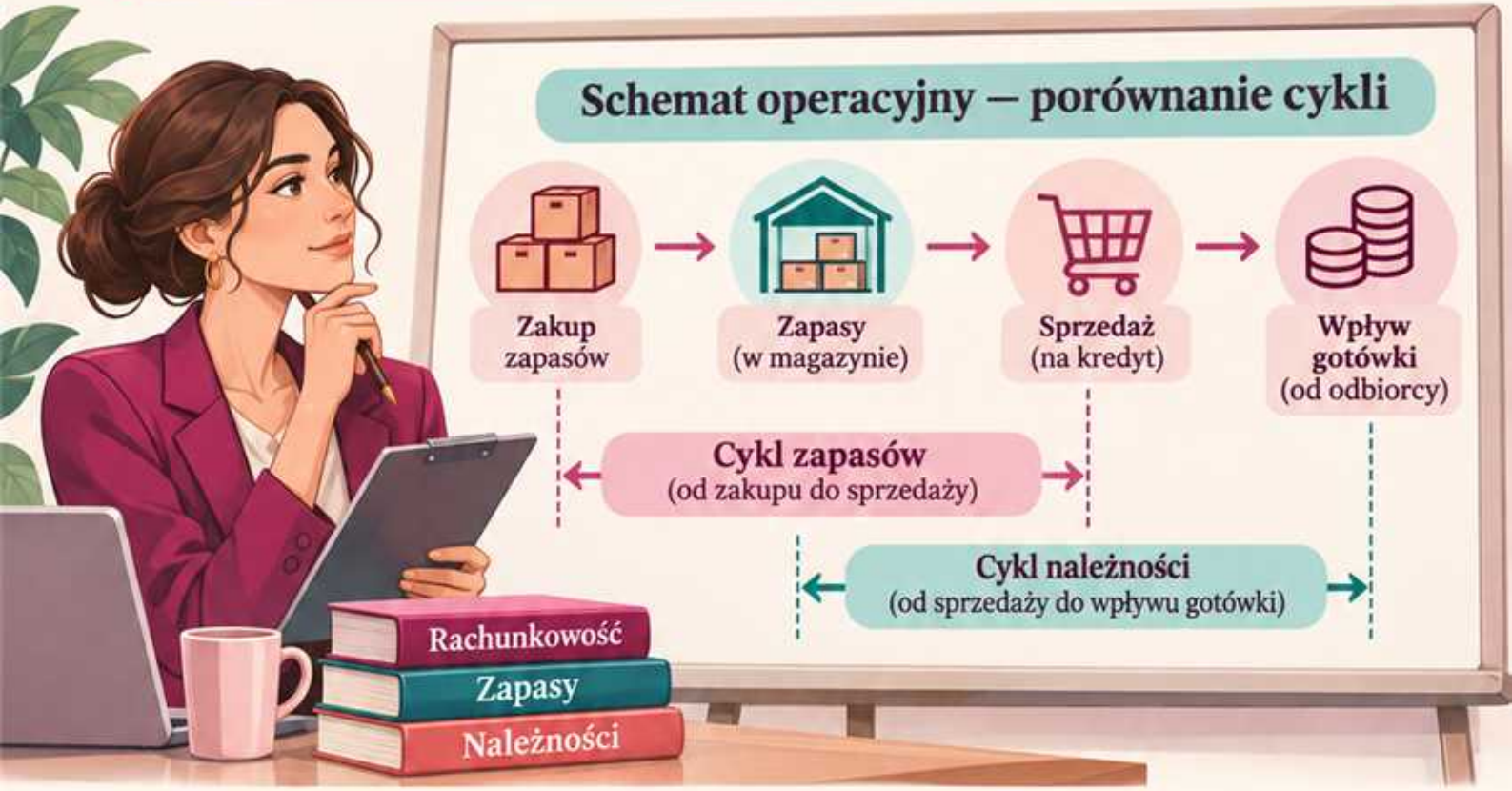
Przegląd wyjątków
— analiza nietypowych, wysokich lub odstających operacji oraz ich wyjaśnienie.

Alternatywy dla małego zespołu

- **Druga osoba przegląda wyciąg**
  — niezależnie weryfikuje operacje i ich zgodność z zapisami w systemie.
- **Właściciel zatwierdza listę przelewów**
  — np. zbiorczo, przed wysłaniem płatności.
- **Raport wyjątków jest kontrolowany niezależnie**
  — przez inną osobę niż ta, która księguje lub płaci.
- **Przegląd zostawia udokumentowany ślad**
  — np. podpis/akceptację w systemie, notatkę, e-mail lub listę kontrolną.

Kontrole projektuj proporcjonalnie do ryzyka i możliwości jednostki.

Rotacja zapasów — interpretacja

Wzór

$$\text{Wskaźnik rotacji zapasów} = \frac{\text{koszt własny sprzedaży}}{\text{przeciętny stan zapasów}}$$

Przykład *(fikcyjny)*

- Koszt własny sprzedaży: 480 000 zł
- Przeciętny stan zapasów: 80 000 zł

Rotacja: 480 000 ÷ 80 000 = 6 razy

Interpretacja

Wynik 6 razy oznacza sześć obrotów zapasów w okresie przy przyjętych danych. Porównuj tylko spójne okresy i podobne jednostki.

Wskazówka

Wysoki wynik może oznaczać sprawność albo ryzyko niedoboru — sprawdź dostępność i strukturę zapasów.

Dane przykładowe

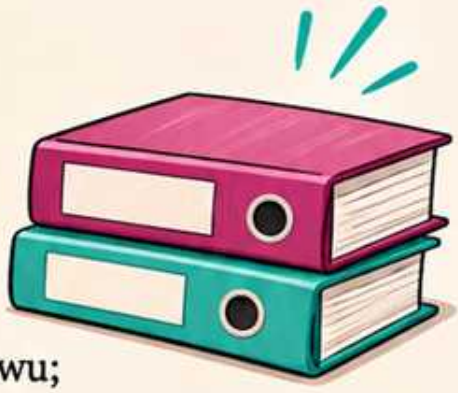
Zobowiązania — planowanie płatności

Saldo księgi → potwierdzenie dostawcy → termin i warunki → priorytet płatności → akceptacja → realizacja

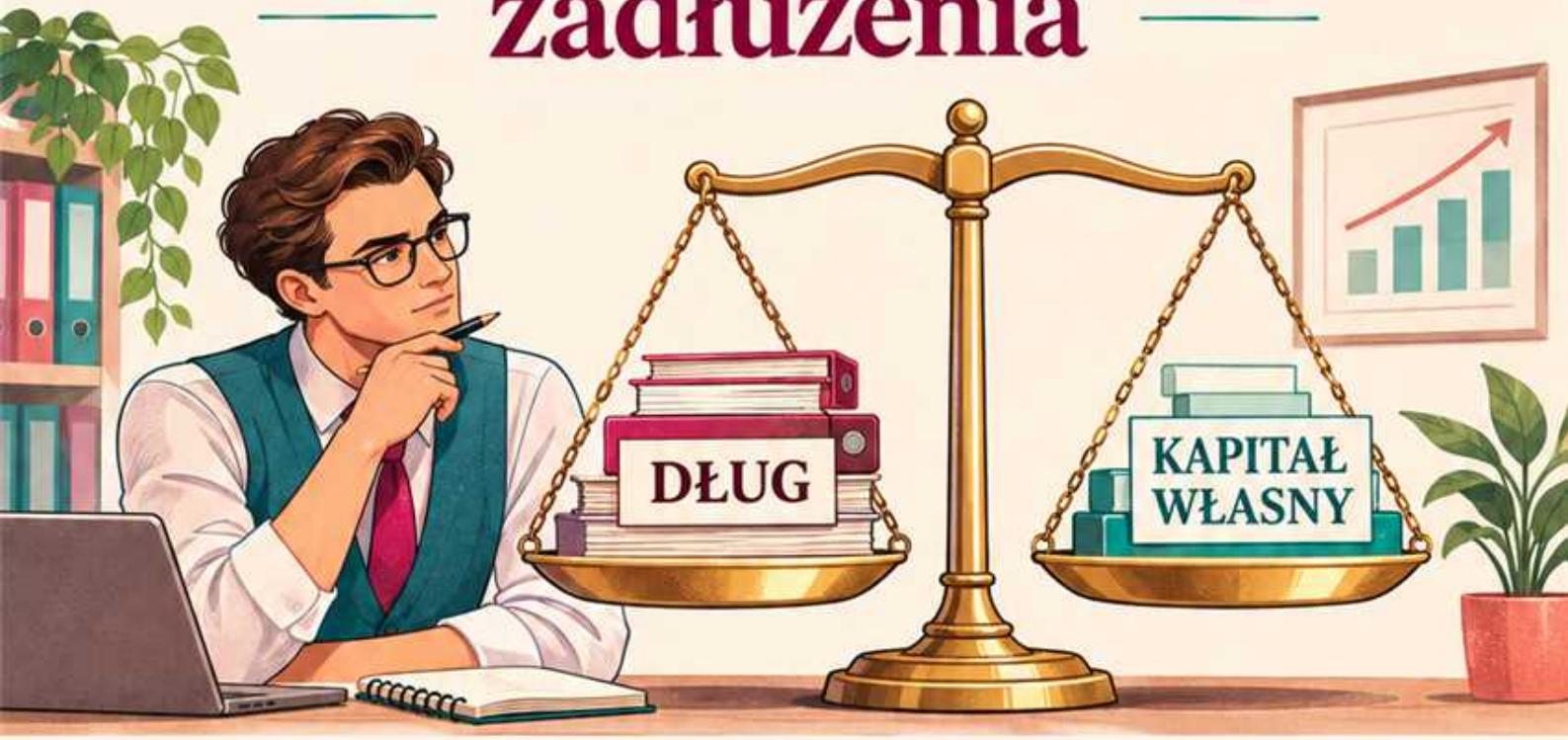
Lista kontroli:

- [x] Uzgodnij saldo i faktury;
- [x] Sprawdź spory, korekty i noty;
- [x] Potwierdź datę wymagalności;
- [x] Zaplanuj środki na rachunku;
- [x] Rozdziel przygotowanie i autoryzację przelewu;
- [x] Po płatności zachowaj potwierdzenie i rozlicz pozycję.

Opóźnienie zapłaty może wpływać na koszty i relacje handlowe — nie zakładaj automatycznego wyjątku.

Wskaźnik ogólnego zadłużenia

Wzór: Zobowiązania ogółem ÷ aktywa ogółem

Przykład:

- Zobowiązania: 300 000 zł
- Aktywa: 750 000 zł

300 000 ÷ 750 000 = 0,40 = 40%

Interpretacja:

W tym przykładzie 40% aktywów finansują zobowiązania. Porównuj wynik z okresem, branżą, strukturą długu i przepływami; sam wskaźnik nie rozstrzyga o wypłacalności.

Dane przykładowe

Marża brutto – porównuj strukturę

Wzór

$$\text{Marża brutto} = \frac{(\text{przychody ze sprzedaży} - \text{koszt własny sprzedaży})}{\text{przychody ze sprzedaży}}$$

Przykład

- Przychody: 500 000 zł
- Koszt własny sprzedaży: 350 000 zł
- Zysk brutto ze sprzedaży: 150 000 zł
- **Marża brutto:** 150 000 ÷ 500 000 = **30%**

Interpretacja

Marża pokazuje część przychodów pozostałą po koszcie własnym sprzedaży. Analizuj zmiany ceny, miksu produktów i kosztów zakupu lub produkcji.

Dane przykładowe

Uzgodnienie wynagrodzeń i składek

Lista płac → zobowiązania wobec pracowników → składki i podatek → przelewy → uzgodnienie kont

Lista kontroli:

- [x] Uzgodnij listę płac z księgą;
- [x] Porównaj zobowiązania z deklaracjami i raportami;
- [x] Sprawdź termin i tytuł przelewów;
- [x] Wyjaśnij saldo różnicowe;
- [x] Zachowaj potwierdzenia i ogranicz dostęp do danych.

Obliczenia składek i podatku wykonuj według aktualnych reguł i sytuacji pracownika.

Wartości i terminy sprawdź dla właściwego okresu.

Różnice między wynikiem księgowym a podatkowym

Wynik brutto → **korekty podatkowe** → **podstawa opodatkowania** → **podatek bieżący**

Różnice trwałe:

nie odwracają się w przyszłych okresach.

Różnice przejściowe:

wpływają na wynik podatkowy w innym okresie i mogą wymagać analizy podatku odroczonego.

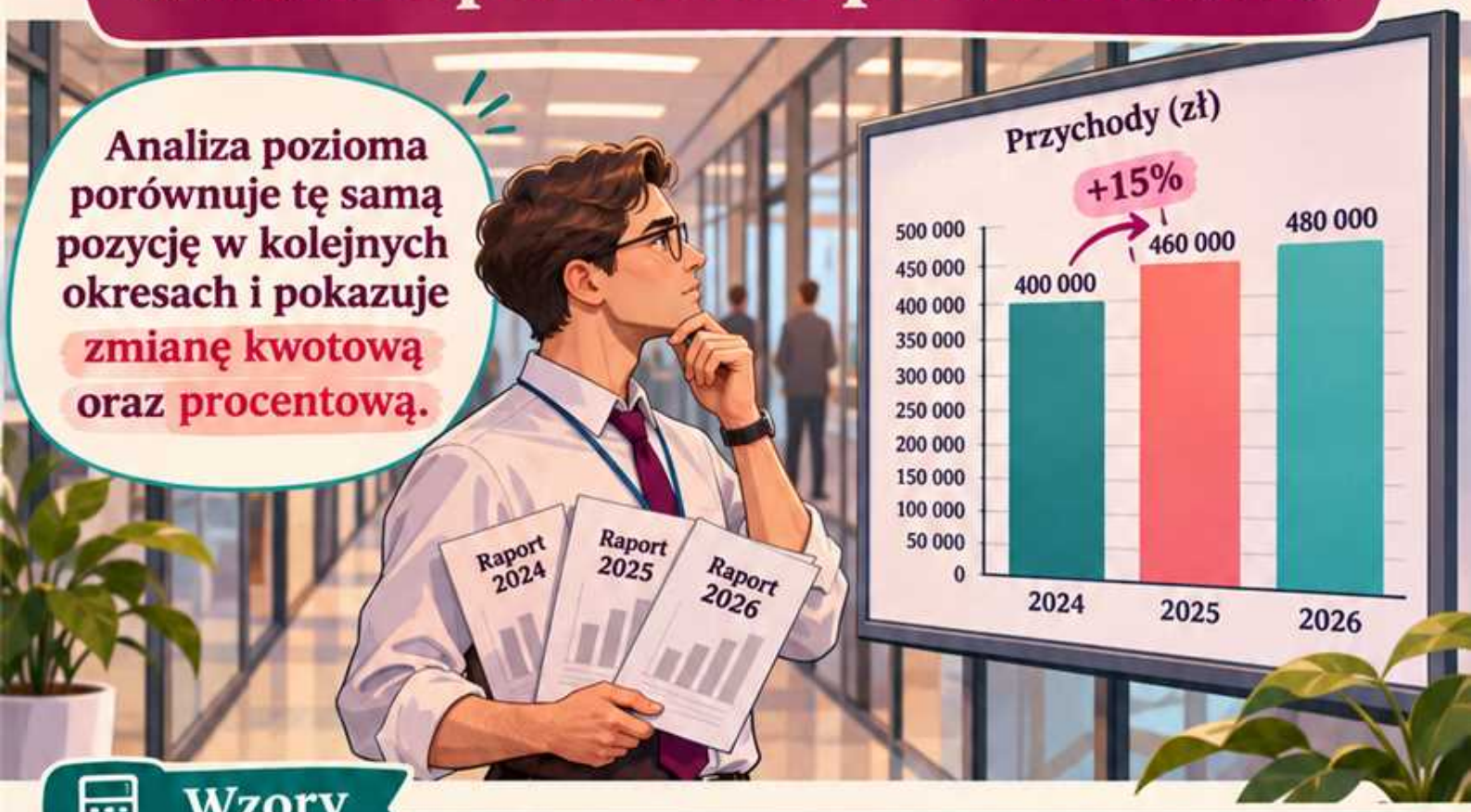
Checklista – postępowanie:

- ☑ Ustal podstawę prawną.
- ☑ Określ moment odwrócenia.
- ☑ Sprawdź stawkę właściwą dla przyszłego rozliczenia zgodnie z zasadami.
- ☑ Udokumentuj kalkulację.

Zastosuj aktualne przepisy i politykę rachunkowości.

Analiza pozioma sprawozdania

Wzory

Zmiana kwotowa = okres bieżący − okres bazowy

Zmiana procentowa = zmiana kwotowa ÷ okres bazowy × 100%

Przykład

Przychody:
2024 — 400 000 zł
2025 — 460 000 zł

Zmiana: 60 000 zł

60 000 ÷ 400 000 × 100% = **15%**

Wskazówka

Sprawdź, czy zakres, polityka i długość okresów są porównywalne; opisz istotne przyczyny.

Dane przykładowe

Analiza pionowa rachunku wyników

Wzór:

Udział pozycji = pozycja ÷ przychody ze sprzedaży × 100%

Przykład:

- Przychody: 800 000 zł
- Koszt własny sprzedaży: 560 000 zł

Udział kosztu:
560 000 ÷ 800 000 × 100% = **70%**

- Pozostałe po koszcie: 30%

Interpretacja:

Udział pomaga ocenić strukturę wyniku, ale porównuj podobne podmioty, okresy i klasyfikacje.

Dane przykładowe

Plan badania — od ryzyka do procedury

Cel badania → ryzyko → asercja → procedura → dowód → wniosek

Mapa sprawozdania — przykładowe obszary i asercje

Należności:	istnienie i wycena
Zapasy:	istnienie i kompletność
Przychody:	wystąpienie i okres
Zobowiązania:	kompletność i okres

Trzy kluczowe obszary ryzyka
(w planowaniu badania)

Ryzyko istotnego zniekształcenia
Czy i gdzie może wystąpić istotne zniekształcenie w sprawozdaniu?

Ryzyko kontroli
Na ile możemy polegać na kontrolach jednostki w danym obszarze?

Ryzyko niewykrycia
Jak zaprojektować i wykonać procedury, aby ograniczyć ryzyko przeoczenia zniekształcenia?

Wskazówka: Dostosuj procedurę do ocenionego ryzyka; sama lista kontrolna nie zastępuje zawodowego osądu.

Stosuj właściwe standardy badania i dokumentuj podstawę planu.

Test odcięcia sprzedaży

Oś czasu – dostawy względem końca okresu

- **Dostawa przed końcem okresu**
- **Dostawa w dniu granicznym**
- **Dostawa po końcu okresu**

Pytania kontrolne

- ☑ Kiedy wykonano świadczenie lub przekazano towar?
- ☑ Jakie są warunki umowy?
- ☑ Czy dokument sprzedaży i zapis dotyczą właściwego okresu?
- ☑ Czy zwroty lub korekty późniejsze wskazują na problem?

Wniosek

Porównaj dokumenty wysyłki, potwierdzenia odbioru, faktury i zapisy w księgach.

Data wystawienia faktury nie zawsze wyznacza okres ujęcia.

Dostosuj procedurę do modelu transakcji i zasad rachunkowości.

Odchylenie kosztów stałych

Koszty stałe nie zmieniają się proporcjonalnie do wolumenu w krótkim okresie, ale mogą zmienić się schodkowo lub po przekroczeniu zdolności.

Pytania do analizy

- Czy budżet uwzględnia nową umowę lub zmianę zakresu?
- Czy koszt jednorazowy ujęto we właściwym okresie?
- Czy zmienił się poziom aktywności?
- Jakie działanie wynika z przyczyny?

Odchylenie
1 200 zł
niekorzystne

Dane przykładowe

Pokrycie kosztów odsetek

Wzór:

$$\text{Wskaźnik pokrycia odsetek} = \frac{\text{wynik operacyjny}}{\text{koszty odsetek}}$$

Przykład:

- Wynik operacyjny: 90 000 zł
- Koszty odsetek: 15 000 zł

90 000 ÷ 15 000 = 6 razy

Interpretacja:

Wynik 6 razy oznacza, że wynik operacyjny jest sześciokrotnością kosztów odsetek w tym przykładzie.

- Sprawdź stabilność przepływów, harmonogram długu i definicję użytego wyniku.

Dane przykładowe

Potwierdzenie salda – procedura

1. Wybierz saldo i dzień potwierdzenia.
2. Uzyskaj adres i niezależne dane kontaktowe kontrahenta.
3. Wyślij prośbę w sposób kontrolowany.
4. Porównaj odpowiedź z księgą.
5. Zbadaj różnice z dokumentami i płatnościami po dacie.
6. Udokumentuj brak odpowiedzi i procedury alternatywne.

Ostrzeżenie:

Odpowiedź przygotowana przez klienta nie jest automatycznie niezależnym dowodem.

Księga → potwierdzenie zewnętrzne → uzgodnienie → wniosek

Dobierz próbę i procedurę do ryzyka oraz celu badania.

Procedura analityczna — oczekiwanie i różnica

1. **Zbuduj oczekiwanie** z wiarygodnych danych niezależnych.
2. **Ustal poziom** akceptowalnej różnicy.
3. **Porównaj wynik** z księgą.
4. **Zapytaj o odchylenie** i zweryfikuj wyjaśnienie.
5. **Zapisz wniosek** i dalsze działania.

Przykład (energia)

Oczekiwanie kosztu energii:	10 000 zł
Koszt w księgach:	11 200 zł
Różnica:	1 200 zł

Wyjaśnienie ustne samo w sobie nie zastępuje dowodu.

Dane przykładowe; skuteczność zależy od jakości danych i celu procedury.

Dokumenty kadrowo-płacowe — ścieżka kontroli

Umowa i dane → zgłoszenia → ewidencja czasu → lista płac → deklaracje i rozliczenia → archiwum

- [x] Porównaj umowę ze składnikami.
- [x] Sprawdź zmiany danych i absencje.
- [x] Uzgodnij czas pracy z listą.
- [x] Weryfikuj właściwy kod i tytuł ubezpieczenia w aktualnym systemie.
- [x] Ogranicz dostęp do dokumentacji.
- [x] Przechowuj zgodnie z przepisami.

Nie utrwalaj numerów identyfikacyjnych na przykładowych materiałach szkoleniowych.

Zakres i terminy sprawdź dla aktualnego stanu prawnego.

Koszt podatkowy — dokument i związek

Pytania kontrolne

- [x] Czy wydatek został rzeczywiście poniesiony?
- [x] Czy ma wiarygodny dowód?
- [x] Czy służy osiąganiu, zachowaniu lub zabezpieczeniu źródła przychodów według właściwych przepisów?
- [x] Czy wydatek jest wyłączony lub ograniczony ustawą?
- [x] Czy nie został już rozliczony w inny sposób?

Dokument → cel gospodarczy → analiza wyłączeń → właściwy okres → zapis kalkulacji

Sama faktura nie przesądza o koszcie podatkowym.

Weryfikuj aktualną ustawę i okoliczności konkretnego podatnika.

Korekta VAT — analiza przyczyny

Zdarzenie korygujące → dokument korekty → ustalenie przyczyny i daty → ujęcie w rejestrach → uzgodnienie pliku

Kluczowe pytania do analizy:

- ☑ Czy korekta wynika z błędu pierwotnego czy nowego zdarzenia?
- ☑ Jakie dokumenty potwierdzają przyczynę?
- ☑ Jaki moment rozliczenia wynika z aktualnych przepisów?
- ☑ Czy rejestr, księga i deklaracja są spójne?

Nie stosuj jednej reguły czasowej do wszystkich korekt.

Sprawdź aktualną ustawę o VAT, dokumentację i stan faktyczny.

Kapitał własny — zmiany i uzgodnienie

Zmiany w kapitale własnym — schemat uzgodnienia

Saldo początkowe → wynik okresu → dopłaty lub wypłaty właścicieli → korekty i inne zmiany → saldo końcowe

Lista weryfikacji

- [x] Uzgodnij z uchwałami i dokumentami korporacyjnymi
- [x] Sprawdź podział wyniku i pokrycie straty
- [x] Odróżnij kapitał od zobowiązania
- [x] Powiąż każdą zmianę z zapisem księgowym
- [x] Sprawdź prezentację i ujawnienia

Wskazówka

Forma prawna podmiotu wpływa na nazwy, zasady i wymagane dokumenty.

Stosuj aktualne przepisy i statut lub umowę spółki.

Aktywo trwałe czy zapas?

Aktywo trwałe

- przeznaczone do długotrwałego użytkowania w działalności;
- oczekiwane korzyści z używania;
- ewidencja i amortyzacja zgodnie z zasadami.

Zapas

- przeznaczony do sprzedaży lub zużycia w normalnym cyklu operacyjnym;
- identyfikacja, ilość i wycena;
- test stanu i wartości na dzień bilansowy.

Pytania pomocnicze

- [ ] Jaki jest cel nabycia?
- [ ] Jak długo składnik będzie używany?
- [ ] Czy towar jest przeznaczony do odsprzedaży?
- [ ] Czy polityka rachunkowości określa próg i sposób ewidencji?

Nazwa na fakturze nie wystarcza do klasyfikacji.

Stosuj aktualną ustawę i politykę jednostki.

Kto odpowiada za proces płacowy?

Rola w procesie płacowym	Odpowiedzialność
Pracownik	przekazuje aktualne dane
Kadry	dokumentuje umowę, zmiany i absencje
Płace	nalicza i uzgadnia listę
Przełożony	zatwierdza zmiany i wyjątki
Księgowość	księguje i uzgadnia zobowiązania
Administrator	nadaje i odbiera dostęp

Jedna osoba nie powinna samodzielnie zmieniać danych, naliczać i zatwierdzać wypłaty.

Dostosuj podział do struktury organizacji; opisz zastępstwa i ścieżkę eskalacji.

Odpis aktualizujący należności — analiza

Saldo należności → wiekowanie → informacje o kontrahencie → późniejsze wpływy i zabezpieczenia → oszacowanie → zatwierdzenie

- ☑ Czy istnieje obiektywny dowód utraty wartości?
- ☑ Czy prognozowane wpływy uwzględniają spór i sytuację dłużnika?
- ☑ Czy zastosowana metoda jest zgodna z polityką?
- ☑ Czy założenia są aktualne na dzień wyceny?

Nie stosuj automatycznie jednej stawki odpisu do wszystkich należności.

Udokumentuj dane, metodę, ocenę i przegląd.

Ewidencja środków trwałych — karta składnika

Nazwa i numer inwentarzowy	Jednoznaczna nazwa składnika majątku oraz jego numer ewidencyjny (inwentarzowy) w ewidencji jednostki.
Data przyjęcia do używania	Dzień oddania składnika do używania w jednostce (na podstawie właściwego dowodu).
Wartość początkowa i źródło	Wartość, z jaką składnik przyjęto do ewidencji, oraz źródło jego pozyskania (np. zakup, nieodpłatne otrzymanie, wytworzenie we własnym zakresie).
Lokalizacja i osoba odpowiedzialna	Miejsce użytkowania (lokalizacja) oraz imię i nazwisko osoby odpowiedzialnej za dany składnik.
Metoda oraz okres użytkowania według polityki	Sposób dokonywania odpisów amortyzacyjnych (metoda) oraz przyjęty w jednostce okres użytkowania danego składnika (zgodnie z polityką rachunkowości).
Zmiany, ulepszenia, likwidacja	Informacje o istotnych zdarzeniach w czasie użytkowania, np. modernizacji, ulepszeniach, przeniesieniu, zbyciu lub likwidacji.
Ostatnia inwentaryzacja i wynik	Data przeprowadzenia ostatniej inwentaryzacji oraz jej wynik (np. zgodność ze stanem księgowym, stwierdzone różnice).

Karta musi łączyć zapis księgowy z konkretnym, fizycznie identyfikowalnym składnikiem.

Dokumentuj zgodnie z ustawą o rachunkowości i polityką jednostki.

Szacunki księgowe — założenia i niepewność

1. Zdefiniuj pozycję i datę wyceny.
2. Wybierz wiarygodne dane wejściowe.
3. Rozważ rozsądne scenariusze i niepewność.
4. Udokumentuj metodę, zatwierdzenie i późniejszy przegląd.

Przykłady szacunków:

- ✓ okres użytkowania
- ✓ wartość rezydualna
- ✓ rezerwa
- ✓ odpis należności
- ✓ wartość godziwa

Nie myl zmiany szacunku ze zmianą polityki lub korektą błędu.

Klasyfikuj i ujawniaj zgodnie z aktualnymi zasadami rachunkowości.

Transakcje między jednostkami powiązanymi

Identyfikacja stron → rejestr transakcji → potwierdzenie sald → eliminacja w konsolidacji → ujawnienie

- Zidentyfikuj relację i zakres powiązania.
- Uzgodnij wzajemne należności i zobowiązania.
- Sprawdź przychody i koszty wewnątrz grupy.
- Zweryfikuj niezrealizowany wynik w aktywach.
- Potwierdź kompletność ujawnień.
- Zachowaj podstawę i uzgodnienia.

Konsolidacja eliminuje skutki wewnętrzne zgodnie z obowiązującymi zasadami grupy.

Sprawdź aktualne przepisy i standardy rachunkowości.

Test zapasów — cena sprzedaży netto

Porównaj wartość zapasów z ceną sprzedaży netto na dzień bilansowy, stosując definicje i zasady właściwe dla jednostki.

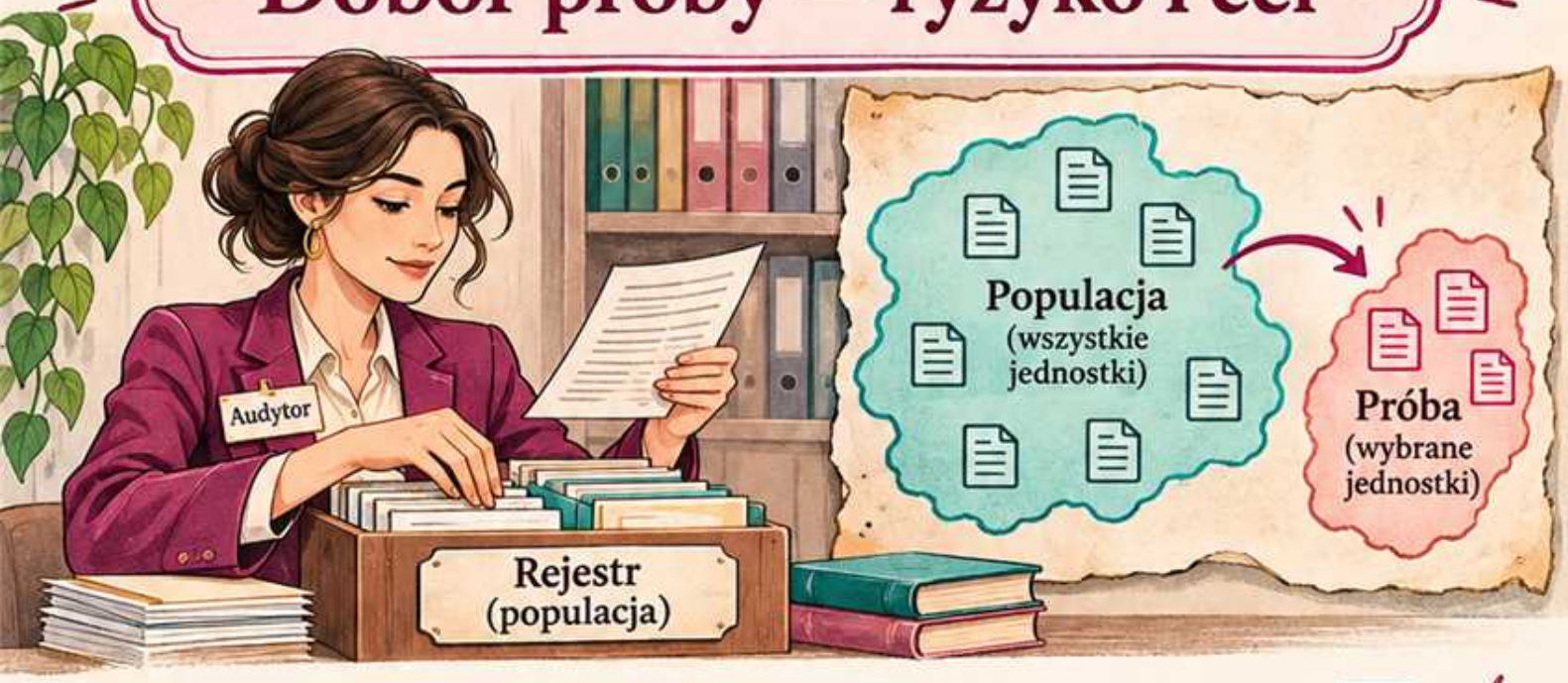
Przykład

- Koszt nabycia: 100 zł/szt.
- Przewidywana cena sprzedaży: 125 zł/szt.
- Koszty niezbędne do sprzedaży: 8 zł/szt.
- Cena sprzedaży netto: **125 – 8 = 117 zł/szt.**
- Wartość zapasu: niższa z 100 zł i 117 zł = **100 zł/szt.**

Czy uszkodzenie, starzenie lub spadek popytu obniża możliwą cenę?

Dane przykładowe; sprawdź aktualne przepisy i standard.

Dobór próby — ryzyko i cel

1. Zdefiniuj populację i jednostkę doboru.
2. Określ cel procedury i cechę badaną.
3. Wybierz metodę i zakres próby zgodnie z ryzykiem.
4. Zbadaj każdą pozycję i zapisz wynik.
5. Oceń wyjątki oraz możliwy wpływ na populację.
6. Rozważ rozszerzenie próby lub inną procedurę.

Próba wygodna nie musi być reprezentatywna.

Zakres próby uzasadnij według standardu i profesjonalnego osądu.

Kasa — kontrola i inwentaryzacja

- [x] Ustal osobę odpowiedzialną i limit dostępu
- [x] Rejestruj każdy wpływ i wypłatę na podstawie dowodu
- [x] Uzgodnij raport kasowy z kontem
- [x] Przeprowadź spis gotówki i sporządź protokół
- [x] Wyjaśnij różnicę i uzyskaj zatwierdzenie
- [x] Zabezpiecz środki i dokumenty

Spis powinien być niezależny od osoby, która prowadzi kasę, o ile organizacja na to pozwala.

Dowód → raport kasowy → księga → spis → uzgodnienie

Stosuj właściwe przepisy i procedurę jednostki.

Transakcje w walutach obcych – kurs i różnice

- Ustal walutę transakcji i datę ujęcia.
- Dobierz kurs zgodnie z właściwymi przepisami i polityką.
- Ujmij rozrachunek i koszt lub przychód.
- Na dzień bilansowy przelicz pozycje wymagające wyceny.
- Rozlicz różnice kursowe zgodnie z zasadami.
- Uzgodnij saldo walutowe.

Nie stosuj jednego kursu do każdej daty i sytuacji.

Sprawdź aktualną ustawę o rachunkowości i metodę podatkową.

Rozliczanie kosztów wspólnych

Koszt wspólny administracji: **12 000 zł**

Miernik: **liczba pracowników**

- Dział A: 8 osób
- Dział B: 4 osoby

} Łącznie: 12 osób

Stawka: 12 000 ÷ 12 = **1 000 zł/osobę**

Dział A: **8 000 zł**

Dział B: **4 000 zł**

Wskazówka: Wybierz miernik odzwierciedlający przyczynę kosztu i stosuj go konsekwentnie; nie przypisuj kosztów arbitralnie.

Dane przykładowe

Opinia z badania – *co sprawdzić przed wydaniem*

Checklista przed wydaniem opinii:

- [x] Czy dowody są wystarczające i odpowiednie?
- [x] Czy nierozwiązane zniekształcenia oceniono indywidualnie i łącznie?
- [x] Czy zasady rachunkowości i ujawnienia są właściwe?
- [x] Czy zdarzenia po dniu bilansowym uwzględniono?
- [x] Czy forma opinii odpowiada wnioskom i wymogom?
- [x] Czy datę i podpis umieszczono zgodnie z procedurą?

Opinia nie jest gwarancją przyszłej kondycji jednostki.

Dowody → **ocena** → **wniosek** → **raport**

Stosuj właściwy standard badania i niezależny osąd biegłego.

Podatek odroczony — różnica przejściowa

Przykład edukacyjny — różnica amortyzacyjna

Wartość bilansowa aktywa:
70 000 zł

Wartość podatkowa:
55 000 zł

Różnica przejściowa:
15 000 zł

Linia czasu księgowa *(amortyzacja według zasad rachunkowości)*

Rozliczenie wartości aktywa w czasie według zasad rachunkowości.

Linia czasu podatkowa *(amortyzacja według przepisów podatkowych)*

Rozliczenie wartości aktywa w czasie według przepisów podatkowych.

CIT

Różnica przejściowa może prowadzić do aktywa lub rezerwy z tytułu podatku odroczonego zależnie od jej skutku podatkowego, przyszłego odwrócenia i warunków ujęcia.

Nie utożsamiaj różnicy przejściowej z kwotą podatku.

Sprawdź aktualne zasady i stawkę właściwą dla momentu odwrócenia.

Potrącenia z wynagrodzenia — kontrola

- [x] Ustal podstawę prawną i rodzaj potrącenia.
- [x] Sprawdź kolejność potrąceń i limity według aktualnych przepisów.
- [x] Zweryfikuj wymaganą zgodę lub tytuł wykonawczy.
- [x] Udokumentuj kwotę, okres i odbiorcę.
- [x] Uzgodnij potrącenie z listą płac i przelewem.
- [x] Zachowaj poufność danych.

Nie każda należność może być potrącona bez podstawy i wymaganej zgody.

Limity, kolejność i procedurę sprawdź dla właściwego okresu.

Rozrachunki z właścicielami — kontrola

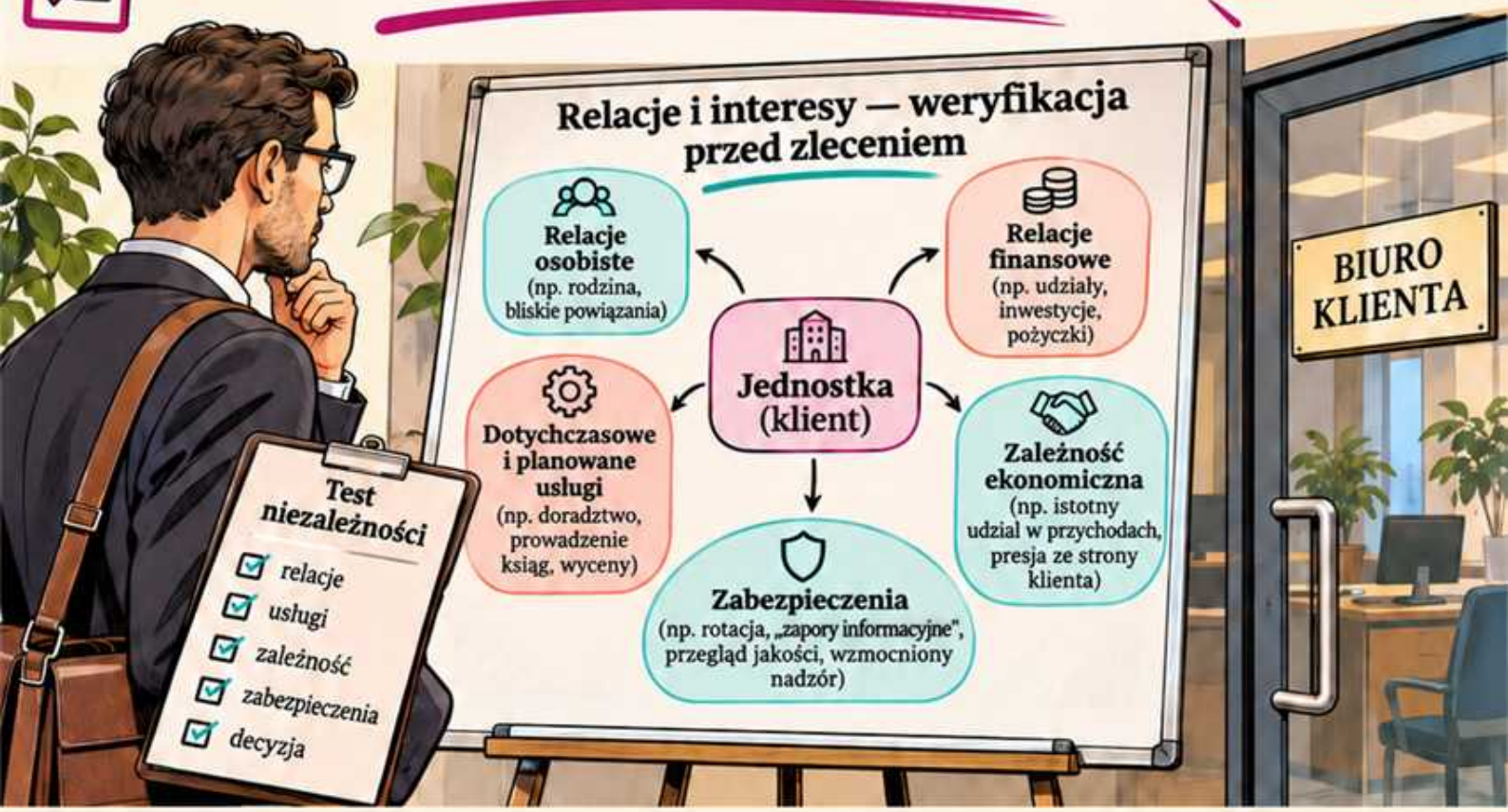
- Ustal charakter prawny każdej wpłaty lub wypłaty
- Rozróżnij kapitał, pożyczkę, dywidendę i zwrot kosztów
- Sprawdź umowę, uchwałę i warunki rynkowe
- Uzgodnij saldo z bankiem i księgą
- Oceń skutki podatkowe oraz ujawnienia
- Dokumentuj zatwierdzenia i konflikty interesów

Tytuł przelewu nie przesądza o klasyfikacji.

Weryfikuj formę prawną, aktualne przepisy i dokumenty korporacyjne.

Niezależność biegłego rewidenta — test przed zleceniem

- Czy istnieje relacja finansowa lub osobista z jednostką?
- Czy zespół świadczył usługi mogące prowadzić do samokontroli?
- Czy występuje zależność ekonomiczna lub presja?
- Czy zabezpieczenia ograniczają zagrożenie do akceptowalnego poziomu?
- Czy trzeba odmówić, zakończyć usługę lub zmienić skład zespołu?

Niezależność obejmuje niezależność w myśleniu i w odbiorze zewnętrznym.

Stosuj aktualne przepisy, zasady etyki i politykę firmy audytorskiej.

Rotacja aktywów – wykorzystanie majątku

Wzór

$$\text{Rotacja aktywów} = \frac{\text{przychody ze sprzedaży}}{\text{przeciętny stan aktywów}}$$

Przykład

- Przychody: 900 000 zł
- Przeciętny stan aktywów: 600 000 zł

$$900\,000 \div 600\,000 = 1{,}5$$

Interpretacja

Każda złotówka średniego aktywa wygenerowała 1,50 zł przychodu w badanym okresie.

☑ Porównuj okresy o tej samej długości i modele biznesowe.

Dane przykładowe